

Kérész Gyula

Csillaghullás

Személyek

Angéla
 Zsuzsanna, a testvére
 Mária, az anyjuk
 József, távoli rokonuk
 Judit, Mária barátnője
 Dániel, a fia
 Péter, a Labirintus őre

Történik Budapesten 1956-ban.

ELSŐ FELVONÁS

Első jelenet

Kispolgári lakószoba egy présházból átalakított, földszintes családi házban 1956. október 7-én, vasárnap. Három fal látszik, három ajtóval, nem látjuk, hogy hova nyílnak. A jobb oldali falon lévő 1. ajtó az előszobába, a bal oldali fal két ajtaja közül a hátsó – 2. ajtó – a konyhába, a 3. ajtó a lezárt kishálószobába vezet. Kevés, kopott bútor. Balra komód, tetején a következő tárgyak: olcsó ún. néprádió, amelyen csak hazai állomások foghatók, régi, fekete telefonkészülék, állóóra, a rádió tetején rádióújság. A szoba hátsó falán ablak, balra tőle két fénykép: az egyik a fiút, a másik az elhunyt apát ábrázolja. Az ablaktól jobbra asztal, három székkal. A falakon néhány népművészeti tárgy: szóttos, cseréptányér. A színpad süllyesztője pincelejáró, elöl nyíló csapóajtóval. Az előtérben lábajtású varrógép, Judit (közelebb az ötvenhez) éppen egy női ruhát varr vele.

JUDIT (*mintha magának mondaná*) Mindjárt itt vannak, és még nem vagyok készen. Ez a büdös masina mindig akkor romlik el, amikor sietek. (a csapóajtó felé) Még jó, hogy sikerült helyrepopofoznod. Mennyi az idő?

DÁNIEL (*kidugja fejét a szoba közepén lévő pincenyíláson, 24-25 éves nagyvárosi fiú, magyarságát a paraszti kultúra tárgyival és nyers szóhasználatával hangsúlyozza*) Nyugi, Mama, nyugi! Ne kapkodj! Felpróbálok rájuk a ruhát, aztán azt mondd, hogy igazítani kell egy kicsit. Varrás közben meg szóval tartod őket. Észre sem veszik, hogy várakoznak.

JUDIT Azt mondtad: igazítani? Ne fess az ördögöt a falra, mert megjelenik! A föld alá süllyedek szégyenemben, ha éppen az övém rontom el.

DÁNIEL Ide süllyedsz mellém, Mama?
 JUDIT Ne fess már azt az ördögöt! Miből élnénk, ha nekem is bujkálnom kellene? Így is rettegek, hogy valamelyik tanítványom egyszer észrevesz valamit.

DÁNIEL Nem kellene inkább fordítanod? Vállalnám a szótárazást.

JUDIT Hiszen próbáltam. Ne tégy úgy, mintha nem tudnád. Szépirodalmat nem kapok, a műszaki szövegeket meg magyarul sem értem. Neked meg nem hozhatok se finnt, se észtet, mert rájönnek.

DÁNIEL Be kéne valakit avatnunk!

JUDIT Jól van, de most ne tartsál fel!

DÁNIEL Tegyél két széket a varrógép mellé!

JUDIT *(két széket a varrógép mellé tesz, háttal a pincelejárónak)* Amikor méretet vettem náluk, mindenféle jóval kínálgattak. Szedtem nekik egy kis szőlőt. Még jó, hogy van ez a kis lugas.

DÁNIEL Jól tetted, Mama. A szőlőt szemenként kell enni. Telik vele az idő. Fordítsd erre a székeket!

JUDIT *(nevetve)* Na, persze! Azt hiszed, nem tudom, hogy min jár az eszed? Nagy kópé vagy te. *(hirtelen lehervad róla a mosoly, rémült tekintettel a fiú felé fordul, szinte szuggerálva mondja)* Nehogy eszedbe jusson! Tudod, mit kockáztatsz, ugye, tudod...

Megszólal az ajtócsengő.

Jesszusom! Itt vannak!

Felugrik, a lejáró csapóajtóját a fiú fejére nyomja, az ajtóra ráhúzza a szőnyeget (siettékben csak a nyílás elülső széléig, így meg lehet emelni az ajtót), azután az 1. ajtón ki. A nyitott ajtón behallani:

Szervusztok, szervusztok, hű, de pontosak vagytok! Kerüljetek beljebb!

A nem túl szemre való Angéla és a rendkívül csinos, sudár Zsuzsanna lép be az 1. ajtón (Angéla 18 éves, a középiskola utolsó évét végzi, Zsuzsa

egy évvel fiatalabb, de ő a magasabb, Angéla harcias, szókimondó, Zsuzsa szelíd, kislányosan affektál egy picit), Judit bejön utánuk, de rögtön vissza is fordul.

(kintről) Azt hittem, nem zártam rá. Sok erre a... a kétes elem. *(be)* Könnyen idetaláltatok?

ANGÉLA Nem mondanám, hogy könnyen, de nem kellett kérdezősködnünk. Betanultuk az útvonalat. Jó a levegő errefelé.

JUDIT A város szélére szorultunk. Kértek szőlőt? Saját termés.

ANGÉLA *(Zsuzsához)* Kérsz?

ZSUZSA Hát, nem tudom...

ANGÉLA Akkor *egy* tartózkodással...

ZSUZSA és köszönettel...

ANGÉLA elfogadjuk.

JUDIT Mindjárt behozom, addig próbáljátok fel a ruhákat! *(kezükhöz ad két gyapjúsövet ruhát)* Kerek bubigallér és széles tűzés, ahogy kértétek. *(a 2. ajtón ki, az ajtó erősen nyikorog)*

Dániel megemeli a csapóajtót, és kiles alá. A lányok levetik a felső (mintás) ruhájukat, és felveszik az újat, Angéláé piros, Zsuzsáé fehér.

ZSUZSA Hátul nem húz egy kicsit? A derekamnál?

ANGÉLA Mindig a derekaddal van bajod. Istenien áll rajtad! Az enyém milyen?

ZSUZSA A fiúk el fognak tőled ájulni.

ANGÉLA Legközelebb ebben megyünk színházba.

ZSUZSA Mit akarsz megnézni?

ANGÉLA A Csodálatos Mandarint az Operában vagy a Don Juant az Erkel Színházban.

ZSUZSA A Mandarin és a Don Juan olyan rámenős férfiak, ugye?

ANGÉLA Mi ez a szál itt? *(a lábára mutat)*

ZSUZSA Muti! Az alja még csak fércelve van.

ANGÉLA Ne szólj, biztosan észreveszi.

ZSUZSA A csudába! Kínos lesz neki, hogy várakoznunk kell.

ANGÉLA Majd szóval tartjuk. Bíz csak rám!

Judit, kezében egy tál szőlővel és két kistányérral a 2. ajtón be, az ajtó nyikorog, nem csukja be teljesen. Pár lépés után észreveszi, hogy fia a csapóajtó alól nézi a lányokat. Amikor elmegy a csapóajtó előtt, észrevétlenül belerúg, de a fiú nem húzza le. A pincelejáró túlsó oldalánál hátranyúl a lábával, és ránehezedik az ajtóra. A lányok kezébe adja a szőlőt, azután elmegy a harmadik székért, és ráteszi a csapóajtóra. Ráül, és oda szól a lányoknak:

Forduljatok felém! (bólogat) Jó, most sétáljatok egy kicsit!

(Zsuzsa úgy járkal, mint egy modell, Angéla tréfásan eltúlozza a gesztusokat)

Hallottátok? Bécsben ismét divatba jött az etonfrizura...

ANGÉLA Mi az, hogy eton?

JUDIT A húszas években olyan rövid hajat viseltek a nők, mint Etonban a fiúk. Ott van Anglia leghíresebb fiúnevelő intézete. Nem szoktatok keresztretjvényt fejteni?

ZSUZSA Anya kitérne a hitéből... Tanulni, tanulni, tanulni...

ANGÉLA Nye vütyányúli repku...

JUDIT Az mi?

ANGÉLA Egy orosz népmese: nem húzták ki a répát. Sajnos, oroszból mindketten rosszul állunk. Lőttek az egyetemnek.

JUDIT Ha nem volna kötelező, nektek is jobban menne. Pedig micsoda íróik vannak!

ANGÉLA Azt is elképzeltem, hogy Szibériába visznek, de így sem akartam ragadni...

JUDIT A Zsuzsáé, úgy látom, jó. (Angélához) Ugye, jól áll neki?

ANGÉLA Mintha rászabták volna!

JUDIT (nevetve) Miért, ki másra szabták? (Zsuzsához) Akkor te át is öltözhetsz. (Angélához) A tiéden még igazitanom kell egy kicsit. Úgy látszik, nőttél, mióta méretet vettünk. Amíg elkészülök, eszegetsetek! (leül, és elkezd varrni)

Zsuzsa átöltözik, Angéla nézelődik. Időnként bekapnak egy-egy szőlőszemet.

ANGÉLA Kik azok a férfiak?

JUDIT Milyen férfiak?

ANGÉLA A fényképeken, ott, a falon.

JUDIT Ja! A fiam és a férjem.

ZSUZSA Érdekes. A férje olyan szomorú, a fia meg csupa vidámság.

JUDIT A férjemről akkor készült a kép, amikor kiment a harctérre. (dúdol) „Volt egyszer egy hadnagyocska, fiatal volt és bohó, mikor kiment a harctérre, barna kislányt szerepelt.”

ZSUZSA És most hol van?

JUDIT Kicsoda?

ZSUZSA Hát a férje.

JUDIT Meghalt.

ZSUZSA Apa ismerte?

JUDIT Hogyne ismerte volna. Együtt jártak iskolába. Nálatok búcsúzkodtunk, amikor kivezényelték őket az orosz frontra. Mi énekelgettünk, ti meg az apátokat nyúztátok.

ZSUZSA A férje is hadmérnök volt?

JUDIT Nem, ő nem volt diplomás. Egy postán dolgozott, ahol az anyukátok. Csak hát be kellett vonulnia.

ANGÉLA Hogyan halt meg?

JUDIT Egy szovjet fogolytáborból jöttek haza, évekkal a világhábo-

rú után... Mindannyian ki voltak éhezve, neki ráadásul még dizentériája is volt. A határon ennivalóval várták őket. Ő is evett, pedig nem lett volna szabad. Élet-halál között vitték a szegedi kórházba. Megkérte egyik bajtársát, aki Pesten lakott, hogy értesítsen engem. Elküldte vele a vésett gyűrűjét, és írt is pár szót, hogy ne legyen kétségem. A háborút követő hónapokban az a pár óras út vonaton egy hétig tartott oda, egy hétig vissza. Mire leértem, már el is temették. A dizentériája miatt egy évig nem lehetett agnoszkálni.

ANGÉLA Mi az a dizentéria, és mi az, hogy agnoszkálás?

JUDIT A dizentéria az vérhas. Azért hívják így, mert hasmenéssel jár, és rendszerint véres a széklet. Antibiotikummal gyógyítható, de 45-ben nemigen lehetett beszerezni. Diétáznia kellett volna.

ANGÉLA És mi az az agnoszkálás?

JUDIT A halott kilétének megállapítása. Tudni akartam, hogy valóban a férjem nyugszik-e a sírban. Egy év múltán exhumáltattam, na, megint egy idegen szó, szóval kiásattam, és egy budapesti temetőbe, a Kerepesibe hoztattam át.

ZSUZSA Borzasztó lehetett. Nézegetni egy foszló hullát. Hu!

JUDIT (*maga elé*) Azt mondták, nem kellett volna annyit ennie. Az, hogy harctérre vitték, táborba zárták, beteg lett, és nem kezelték, az csak olyan mellékkörülmény, pusztán véletlen. Mindenről maga tehetett: minek evett olyan sokat? És ki tudja, hogy evett-e egyáltalán, amikor megérkezett? Annyi mindent hazudtak, miért pont a férjemről mondtak volna igazat... Az is lehet, hogy váltóláza volt, és hazaküldték meghalni.

ANGÉLA A „málenyikij robot” az egy kis munka, nem értem, hogy miért...

JUDIT Azt mondták, hogy egy kis munkára viszik az embereket... évekig dolgoztak, mint a rabszolgák... Sokan nem éltek túl.

ZSUZSA Apa se jött vissza.

JUDIT Férjem azt írta abban a levélkékben, hogy apátokat hastífusz vitte el. Nyilván ő is elcsapta a hasát. Mások szerint kiütéses tífuszt kapott, mert ragyás lett az arca. Pedig micsoda fess ember volt! Lehet, hogy nem is akart tovább élni. A szép emberek sokkal nehezebben viselik a testi romlást, az öregséget, mint akik nem születnek szépnek. És ő aztán igazán jóképű volt! (*Zsuzsához*) Hasonlítsz rá.

ZSUZSA Az anyukám is nagyon csinos volt.

JUDIT Nemcsak volt, még most is nagyon szép. Pedig már negyven is elmúlt.

ANGÉLA Hogy hívják Judit néni fiát?

JUDIT Dániel.

ANGÉLA Azon a képen csupa derű. Minek örült ennyire?

JUDIT Akkor vették fel az egyetemre.

ANGÉLA Milyen szakra?

JUDIT Magyar és finn... Észtül is tanult, de csak úgy magánszorgalomból.

ANGÉLA Miért pont észtül?

JUDIT Azt mondta, ott van a világon a legtöbb meteorit-kráter...

ANGÉLA Érdekli a csillagászat?

JUDIT Csak költészetileg. A csillaghalás mint metafora...

ZSUZSA Egyik ismerősünk azt mondta: Magyarország szovjet gyarmat, Észtország viszont ennél is rosszabb: szovjet tartomány...

JUDIT Hát igen. Néma tartomány. Észtül tanulni: optimizmus.

ANGÉLA Mindig ilyen életvidám a fia?

JUDIT Igen, az... Az volt. Nagyon szórakoztató tudott lenni.

ANGÉLA Ó is meghalt?

JUDIT Nem, dehogyan, nem! Disszidált.

El kellett mennie. Az egyetlen belekeveredett valamibe.

ANGÉLA Miibe?

JUDIT Röplapokat gyártottak.

ANGÉLA Miféle röplapokat?

JUDIT Hát... például... az egyiken Hitler-bajusszal ékesítették Sztálint.

ZSUZSA És szokott írni a fia?

JUDIT Nem, nem ír... vagy ír, de nem kapom meg.

ZSUZSA Nem is üzent?

JUDIT Semmi hír. *(a csapóajtóra néz)*

Néha felelőtlen egy kicsit.

ANGÉLA Mikor volt az a röplap-dolog?

JUDIT Három éve.

ANGÉLA Hogy tudott megszökni?

JUDIT A barátja még fel tudta hívni, mielőtt elvitték.

ZSUZSA *(a 3. ajtóra mutat)* Az ott egy másik szoba?

JUDIT Igen, Dániel szobája. Mióta elment, nem nyitottam ki.

ZSUZSA Nem tetszik félni egyedül?

JUDIT Nem vagyok... Nem vagyok félős. És van egy... van egy macskám.

ZSUZSA Hol van a cicus?

JUDIT Nem tudom, talán valamelyik bútor alatt.

ANGÉLA Anya azt mondta, hogy egy kórusból ismerik egymást.

JUDIT Igen, a háború előtt ugyanabban a kórusban énekeltünk. Én voltam a kórustitkár. Anyátok elkeresztelt Nyüzsi mamának, mert annyit nyüzögtem. Én meg elneveztem őt Madonnának, mert olyan szenvedő arccal tud nézni, mint Szűzanya a halott fiára. Rá aztán illik a Mária név.

ANGÉLA Ha Anya kér valamit, és mi nem ugrunk rögtön, mindig így néz... Mint egy mártír...

ZSUZSA Mi is énekeltünk. Az iskola kórusában. Angéla az altban, én meg a szopránban. Csak elutunk,

hogy folyton mozgalmi dalokat kellett énekelnünk. A Bunkócskát meg ilyeneket.

JUDIT A Bunkócska népi forradalmi dal. Még a cári időkben. Csak manapság cseng hamisan ... *(énekl)* „Aki ellene van, az a fűbe harap, van még bunkócska, van még ezerszám...” Nem elég az, hogy „munkásokól: vasököl, oda csap, ahova köll”, le is kell bunkóznia az áldozatot... Na, mindegy! Ne politizáljunk! A falnak is füle van. *(Angélához)* Tudod-e, hogy ott voltam a keresztelődön?

ANGÉLA Bőgttem?

JUDIT Nem, nagyon aranyos voltál.

ZSUZSA Példát vehetnél magadról.

JUDIT Aznap volt a születésnapom, és a keresztelő után... *(hirtelen elhallgat, úgy tesz, mintha elharapna egy cérnaszálat)*

ANGÉLA Mi volt utána?

JUDIT Hát, ha jól emlékszem... Elmentünk hozzátok. Énekeltünk.

ANGÉLA Mikor van a születésnapja?

JUDIT Holnap.

ANGÉLA Holnap? De hát holnap csak 8-a van, én meg 23-án születtem, október 23-án.

JUDIT *(zavarban)* Ó, de ostoba vagyok. *(fejére üt)* Hiszen az nem te voltál, hanem egy másik gyerek... egy másik barátnőm gyereke... nem születhetél a keresztelő után. Összevissza beszélek! Nem tudok kétfelé figyelni. Na, meg is vagyok. Próbáld fel újra!

ANGÉLA Az én keresztelőmre nem tettszett elmenni?

JUDIT A te keresztelődre? Nem is tudom. Nem, nem voltam ott.

ZSUZSA Köszönjük a szőlőt, nagyon finom volt.

A lányok a varrógépre teszik a tányérokot. Angéla fejére húzza a ruhát.

Dániel megemeli a csapóajtót, feljebb-feljebb, mígnem felbillen rajta a szék. Judit felsikolt, Angéla lekapja a ruhát. A csapóajtó vissza.

JUDIT (a feldőlt székre néz) A fenébe... A fenébe ezt a macskát, a frászt hozza rám. Sicc! (becsukja a 2. ajtót, nyikorgás)

ZSUZSA Milyen fura hangja van ennek a macskának!

JUDIT Öreg már. Rossz a szeme. Mindig nekimegy a széknek! Majd kap a fejére... egy borogatást.

A lányok nevetnek. Angéla felveszi az új ruhát.

Azt hiszem, jó lesz. (Zsuzsához) Tetszik?

ZSUZSA Olyan benne, mint egy színésznő.

JUDIT (Angélához) Akkor leveheted. Mindjárt hozok valamit, amibe beletehetjük. (1. ajtón ki)

A csapóajtó ismét feljebb. Angéla a fiúnak háttal vetkőzik és öltözik, Zsuzsa segít neki, Angéla megfordul, és észreveszi, hogy a csapóajtó alól leselkedik valaki. Dániel ajkára teszi az ujját. Angéla bólint, a fiú fényképre néz, aztán ismét a fiút nézi, Judit bejön két nagy papírral és egy darab spárgával, a csapóajtónak háttal csomagol, közben beszélgetnek.

ANGÉLA Mi volt ez a ház azelőtt?

JUDIT Préház. Csak megtoldottuk egy kicsit. El kellett jönnünk a belvárosi lakásból.

ZSUZSA Judit néni, hogyan ünnepli a születésnapját?

JUDIT Sehogy. Az én koromban a születésnap már csak az idő múlására emlékeztet, úgyhogy meg fogok róla feledkezni.

ZSUZSA De azért ugye nem baj, ha sok boldogságot kívánunk...?

ANGÉLA Meg egészséget... meg szabadságot... és azt, hogy mielőbb visszatérhessen a fia.

JUDIT (mosolyogva) Köszönöm, kisasszonykák! Nagyon kedvesek vagytok.

ANGÉLA Kérhetek valamit?

JUDIT Aranyat? Tömjént? Mirhát?

ANGÉLA Szeretném, ha eljönne a születésnapomra.

JUDIT Hát, nem is tudom... Tartózkodom. Meg kell beszélnem anyáddal.

ANGÉLA Egy rokonunk azt ígérte, hogy hoz gitárt. Énekelni fogunk.

JUDIT Hú, de csábító! Ez nagyon csábító...

ANGÉLA Akkor meg is állapotunk. (erősen hangsúlyozva, a csapóajtó felé) Tehát 1956. október 23-án. Délután 5 órakor megfelel?

JUDIT Hát jó, ha annyira akarod. Pusztítatom anyádotkat.

Dániel magára húzza a csapóajtót, Judit átadja a csomagokat a lányoknak, jobbra kikíséri őket, elköszön tőlük, visszajön, becsukja az 1. ajtót, megáll, arcáról eltűnik a mosoly, kisül benne a feszültség; a csapóajtóhoz megy, lekapja a széket és a szőnyeget, felrántja az ajtót, és lekiabál:

Mondd, fiacskám, elment a józan eszed?

Sötét.

Második jelenet

Kispolgári lakószoba egy bérház emeletén, 1956. október 23-án, kedden délután. Itt is három fal látszik, három ajtóval. A jobb oldali falon két ajtó, a közelebbi – 1. ajtó – az előszobába, a távolabbi – 2. ajtó – a nem látható másik szobába s az

abból nyíló konyhába vezet. A két ajtó között családi kép: a szülők és a két gyerek. A hátsó falon két ablak, köztük egy kétajtós ruhásszekrény. Tetején bőrönd. Az ablakok alatt egy-egy kisméretű íróasztal, mindkettő tükrös (házálag barkácsolva), így féssülködőasztal is. Előttük egy-egy szék. A bal oldali falon lévő 3. ajtó a fürdőszobába vezet, előrébb könyvállvány könyvekkel, hanglemezekkel, mellette alacsony asztal és két fotel, az asztalon rádió és gramofon. A színpad előterében két heverő. A jobb oldali ágy és íróasztal Zsuzsáé, a bal oldali Angéláé. Zsuzsa az egyik fotelben ül, és levelet olvas. Az új fehér ruha van rajta.

MÁRIA (45 év körüli, csinos asszony, bejön a 2. ajtón, tesz-vesz, mintha dolga lenne, időnként Zsuzsára sandít) Ki írt?

ZSUZSA (zavarban) Nem tudom. Se feladó, se aláírás. Szerelmes levél.

MÁRIA Biztosan valamelyik osztálytársad...

ZSUZSA Nem hiszem. Azt írja, hogy látott az új ruhámban. Az iskolából még senki sem látta.

MÁRIA Egyáltalán látott benne hím-nemű személy?

ZSUZSA Talán József... Igen, ő látott.

MÁRIA Kérd meg, hogy írjon valamit, és hasonlítsd össze a két írást.

ZSUZSA És ha valaki más írta helyette?

MÁRIA Badarság. A levélben nincs még valami... valami támpont?

ZSUZSA Csak az, hogy ne szóljak róla senkinek.

MÁRIA Semmi más?

ZSUZSA Csak a külsőről és az érzelmeiről ír.

MÁRIA Én is azt mondom: ne szólj róla senkinek. Hátha csak egy rossz tréfa. Veszek neked egy emlékkönyvet, az jó ürügy, hogy írás-

mintákat szerezz... Ha megtudsz valamit... és tanácsra van szükséged... szóljál. (megsimogatja a lánya fejét, aztán a 2. ajtón el, rögtön visszalép) Az is lehet, hogy valaki a szomszéd házból. Látcsővel nézeget, mint a filmekben. Majd tudakozodom. (ismét ki)

Zsuzsa tükröt vesz elő, és úgy tartva, hogy őt ne lássák a szomszédból, szemügyre veszi a szemközti ház ablakait, Mária ismét be.

Arra is fel kell készülnöd... az is elképzelhető... hogy egy lány írta. Egy lány nem írhat nevet.

Zsuzsa közben innen-onnan nézelődik, Mária mosolyogva nézi, majd ismét kimegy, Zsuzsa belenéz a tükröbe, és különböző csábos fejtartásokat, arckifejezéseket próbál ki. Még egyszer elolvassa a levelet, visszat teszi a papírlapot a borítékba, s a levelet a szekrényen lévő bőrönd alá csúsztatja. Megszólal az ajtócsengő. Zsuzsa ki az 1. ajtón. Józseffel tér vissza. József 19 éves falusi fiú, városinak, modernnek igyekszik mutatkozni, de beszédén, viselkedésén érződik a származása. Masnival átkötött doboz és egy fotóstáska van nála.

JÓZSEF Még senki?

ZSUZSA Én senki vagyok?

JÓZSEF Te egy angyal vagy.

ZSUZSA Angéla késni fog, valami halaszthatatlanul sürgős dolga akadt.

JÓZSEF Lehet, hogy a tüntetést szervezi.

ZSUZSA El akartunk menni, de Anya megtiltotta. Azt mondta, veszélyes, és különben sem hagyhatjuk itt a vendégeket.

Leülnek a fotelekbe. József az asztalra teszi a dobozt és a táskát.

JÓZSEF Kik jönnek?

ZSUZSA Angéla néhány osztálytársa, akikkel együtt énekeltünk a kórusban, és Judit néni, anya barátnője. Nem hoztál gitárt?

JÓZSEF Nem akartam feleslegesen cipelni. Mindjárt mennem kell. Hivatalos vagyok a tüntetésre.

ZSUZSA Nem baj, majd legközelebb. *(papírt, ceruzát vesz elő az íróasztalából)* Addig is írd fel néhány számot, amit el tudsz játszani.

JÓZSEF *(papírlapot vesz elő a zsebéből)* Itt van az összes, legépeletem.

Zsuzsa nézi a papírt, aztán leteszi. Mária lép be a 2. ajtón, kezében egy tálcá sütemény, az asztalra teszi.

MÁRIA Egy kis előétel... Azt hittem, hogy Angéla jött. Ki hallott már ilyet: késni a saját születésnapjáról. *(Józsefhez)* Te József, mondd csak, hogy is vagyunk mi rokonok?

JÓZSEF Húha! Hogyan is?... Zsuzsa édesapja és az én apám második unokatestvérek, de csak félig, mert a nagyapám kétszer házassodott... Mondjuk úgy, hogy félvérrokonok vagyunk.

MÁRIA Jársz valakivel?

JÓZSEF Kedves Mária! Ha a bibliai Józsefre gondolsz...

MÁRIA Ne csacsiskodj! Válaszolj szépen: kinek teszed a szépet?

Az előszobában szól a telefon. Zsuzsa kimegy az 1. ajtón.

JÓZSEF Még csak két hónapja vagyok Pesten...

MÁRIA És otthon?

JÓZSEF Semmi komoly. Hajtottam, hogy fölvegyenek...

ZSUZSA *(visszajön)* Szegény Angéla! Nem jönnek az osztálytársai. Lemondták. Ők is a tüntetésre mennek.

MÁRIA *(Zsuzsához)* Miért, ki megy még?

ZSUZSA *(Józsefre mutat)* Ő. Mindjárt mennie kell. *(kézbe veszi József papírját)* Itt vannak a jelszavak, amiket kiáltozni fog: „Munkát, kenyeret! Vesszen az iskola!”... Ott kellett volna tartanunk a születésnapot, a tüntetésen.

MÁRIA Angéla is megy?

ZSUZSA Egy szóval se mondta.

Megszólal az ajtócsengő. Zsuzsa ki az 1. ajtón.

MÁRIA *(Józsefhez)* Én a helyedben meggondolnám! Ki tudja, hová fajul ez a tüntetés.

JÓZSEF Én csak fotózni akarok, mesz-sziról.

MÁRIA Légy óvatos! A pesti srácok könnyebben meglépnek. Ismerik az utcákat, az átjárókat...

Zsuzsa és Judit be az 1. ajtón, kölcsönös üdvözlés, Judit kezében tömött szatyor.

JUDIT *(Máriához)* Hoztam egy-két kottát a könyvtárból. *(sorban veszi ki őket a szatyrából)* A tavalyi „Dal- és Táncalbum”. Egy daloskönyv, az a címe, hogy „Népek dalai”. Ez pedig egy régi nótáskönyv, ez a sajátom. „101 magyar népdal.” Emlékszel, ebből énekeltünk, amikor behívták őket. A búcsúesten.

JÓZSEF Megnézhetem a táncdalokat?

JUDIT Tessék. *(átadja a kottát)*

JÓZSEF Köszönöm. *(belenéz)* Nem kaphatnám meg pár napra? Csak pár napra...

JUDIT Elviheted, de ha késel, te fizeted a büntetést.

JÓZSEF Jótett helyébe jót várj. *(bete-szi a táskába)* Sajnos, nekem most mennem kell. Vár a tüntetés. Ezt a kis dobozt Angélának szántam. *(Máriának adja)* A jókívánásokat

majd utólag. *(Zsuzsának)* Ezt add át neki, légy szíves! *(jobbról, balról megpuszilja)*

MÁRIA Velem nem küldesz neki? *(kínálja a süteményt)* Legalább egyél valamit!

JÓZSEF *(megpuszilja)* Így is rohanom kell! *(elvesz egy süteményt)*

MÁRIA Csomagolok neked néhány szendvicset. Ki tudja, mikor érsz haza. Tedd be a fotóstáskádba!

JÓZSEF *(felveszi a fotóstáskát)* Sajnos a gépem allergiás a szendvicsekre.

Elköszönnek. Mária és József az 1. ajtón ki.

ZSUZSA *(a szatyorra mutat)* Ugye, nem valami drága ajándék?

JUDIT Csak egy játék. Nagylány koromban kaptam. Nekem nincsen lányom, akinek kellene. Vártok még valakit?

ZSUZSA Már csak Angélát. A vendégsereg inkább tüntetni ment. Szegény Anya! Egész nap készült.

MÁRIA *(be az 2. ajtón, Judithoz)* Gyere, hozd azt a szatyrot, itt a sok szendvics, sütemény, ne maradjon a nyakamon.

Mindhárman ki a 2. ajtón. Ajtócsengő. Mária és Angéla be az 1. ajtón.

MÁRIA Azt hittem, te is tüntetni mentél. Minden vendéged tüntet. Csak Judit van itt. Hiába készültem.

ANGÉLA *(fél térdre ereszkedve)* Üdvöz légy, Mária... áldott vagy te az aszszonyok között...

MÁRIA Ne butáskodj!

ANGÉLA Nem butaság. Angyali üdvözlés. Azt hallottam... egy fiútól... hogy születőben a forradalom.

MÁRIA Nagy jóstehetség lehet! Egy felvonulás még nem forradalom. Hol a csudában voltál?

ANGÉLA Megnéztem az anyakönyveimet...

MÁRIA Mit néztél meg? *(szünet után, döbbsenten)* Akkor hát... tudod?

ANGÉLA Tudom.

MÁRIA Miért pont ma?

ANGÉLA Ma lettem nagykorú.

MÁRIA Majd megbeszéljük, de ne most.

ANGÉLA *(szomorúan)* Nincs mit megbeszelnünk. Hálás vagyok, hogy felneveltél. *(sír)*

MÁRIA *(kínlódva)* Ne szólj róla senkinek! Kérlek!

ANGÉLA Nem szólok... csak elérékenyültem. A születésnapomtól. *(könyveit törölgetve)* Sírva vigad a magyar.

MÁRIA Gyere, együnk valamit!

ANGÉLA Mindjárt megyek, csak rendbe hozom magam.

JUDIT Vedd fel az új ruhádat!

Mária a 2. ajtón ki, Angéla kapkodva szépítkezik, azután átöltözik az ablak előtt, Zsuzsa be a 2. ajtón, keze hátul, az egyikben virág, a másikban egy doboz bonbon.

ZSUZSA Hol voltál?

ANGÉLA Egy fiúnál.

ZSUZSA *(kántálva, a mondat utolsó szavát elnyújtva)* És megfogantál a te méhedben...

ANGÉLA *(felszabadultan nevet)* Na, azért ott még nem tartunk.

ZSUZSA *(tovább kántál)* És ki legyen a választott férfiú... az a szerencsés... flótás?

ANGÉLA Azt nem árulhatom el. Hadi-titok.

ZSUZSA *(tovább kántál)* Akkor engedd meg nekem..., hogy boldog születésnapot kívánjak..., és ebből az ünnepi alkalomból... átnyújtsam neked... ezt a virágcsokrot... *(átnyújtja)* és ezt a doboz csokit. *(átnyújtja, közben megnyalja a száját, jelezve, hogy kóstolót vár, feláll, felveszi az asztalról József ajándékát, és átnyújtja)* Ezt meg

a tüntető József küldi. Azt hiszem, röplapok... vagy valami bomba. Két pusztit is küldött. Ez az enyém. *(két pusztit ad)* Ez meg a Józsefé. *(távolról ad egy pusztit)* Ja! Később lesz még dízsorsótűz és tűzijáték is.

JUDIT *(be a 2. ajtón, átnyújt egy szép nagy babát, énekelve)* Boldog, boldog születésnapot!

Sötét.

Harmadik jelenet

Juditék lakása – az első jelenetben látott szín – 1956. október 26-án, pénteken, a forradalom és a Szovjetunió elleni szabadságharc kitörése után három nappal, az állóóra szerint 14 óra nyolc perckor. Csupán annyi a változás, hogy az asztal és a székek közelebb állnak a színpad széléhez, az asztalon lábos, tányérok, evőeszközök. Judit és Dániel a komód előtt áll és a Kossuth rádiót hallgatja, amely magyar nyelven fegyverletételre szólítja fel a fiatalokat. Judit rág valamit, Dániel kezében evőeszköz. A híradás vége előtt lekapcsolják a rádiót, visszamennek az asztalhoz, s folytatják az étkezést.

DÁNIEL Ez igen! Eddig „ellenforradalmi banditák”, most meg „fiatalok”. Csak nem tojtak be?

JUDIT Ne örülj korán! A szovjet csapatok még nem mentek ki.

DÁNIEL Milyen műsor van most a rádióújság szerint?

JUDIT *(leveszi a rádióról a Magyar Rádió friss számát)* A Kossuthon Időjárás- és vízállásjelentés, a Petőfin Halló, itt Moszkva!, valami szovjet esztrádműsor.

DÁNIEL Ha ettünk, felhozom a pincéből a nagy rádiót, és meghall-

gatjuk, hogy mit mondanak a nyugati állomások.

JUDIT Még ne hozd fel...

Megszólal a telefon. Judit a komódhoz megy, felveszi a kagylót.

JUDIT Halló!... Tessék hangosabban...

Egy pillanat! *(befogja a kagylót, Dánielhez)* Fel akar jönni.

DÁNIEL Kicsoda?

JUDIT József. Angéla születésnapján találkoztunk. A rokonuk. Valamilyik egyetemen tanul. Azt hiszem, hogy a...

DÁNIEL *(súgva)* Jól van, ne kárálj anynyit! Mondd neki, hogy jöjjön!

JUDIT *(a kagylóba)* Itt vagyok... Persze. Szívesen látom, csak vigyázzon, mert lőnek! *(ismét befogja, Dánielhez)* Az utcáról telefonál, itt van a közelben. *(a kagylóba)* Ne nagyon siessen, egy kis rendet kell raknom. *(Leteszi, Dánielhez)* Bújj el hamar!

DÁNIEL Minek?

JUDIT Minek, minek? Pár napig még kibírod, amíg eldől, hogy mi lesz. *(kapkodva pakolja az edényeket)*

DÁNIEL Ha nem úgy alakul, kimegyünk Párizsba.

JUDIT Miért nem Amerikába? Ott könnyebben érvényesülhetsz.

DÁNIEL Amerikában törtetőnek tartják a magyarokat. Azt mondják, hogy a magyar utánad megy be a forgóajtón, és előtted jön ki.

JUDIT Jól van, maradj idefenn, de ne beszélj neki a pincérő! Még ne! Mondjuk azt, hogy most érkezéte! Ausztriából.

DÁNIEL *(Egy kenyérdarabbal kitörli a tányérját, teli szájjal)* Jól van, Mama, azt fogom mondani, hogy én vagyok az osztrák császár. Az élet császára. *(pózba vágja magát)* A II. Józsefet mondjam vagy a Ferenc Józsefet?

Ajtócsengő.

JUDIT Most éppen egy József jön, úgy hogy ezt hagyjuk. *(Dániel kezébe nyomja az edényeket)* Inkább vidd ezt ki! *(az 1. ajtón ki)*

DÁNIEL *(pincér módra egyensúlyoz az edényekkel)* Igenis, asszonyom, hozom a desszertet. *(a 2. ajtón ki, nyikorgás)* Meg kell ola-
jozni ezt a macskát.

József és Dániel egyszerre lép be, József kezében egy tokba zárt gitár, Dániel kezében egy tányér sült krumpli. A két fiú szellemességben igyekeznek felülmúlni egymást.

JÓZSEF Szevasz!

DÁNIEL Isten hozott. Fegyvered van?

JÓZSEF *(kiveszi a gitárt a tokból)* Hát ha ez lőni tud...

DÁNIEL Automata?

JÓZSEF Az. Hangtompítós.

JUDIT *(jobbról be, kezében egy vekni kenyér, Dánielnek felmutatja)* Virágcsokor helyett kaptuk... Hadd mutassam be az urakat egymásnak! Dániel *(tenyerét kifordítva rámutat)* és József. *(rámutat, Józsefhez)* Dániel a fiam, nemrég érkezett Ausztriából... Jé, milyen véletlen! A két bibliai álmofejtő: József és Dániel.

JÓZSEF Arra a Dánielre tetszik gondolni, akit Dárius király az oroszlánok vermébe vettetett, és sértetlenül megúszta?

DÁNIEL Igen, Dárius megúszta. A Dáriusok többnyire megússzák.

JUDIT Érdekes. A Józsefet meg egy száraz kútba vagy ciszternába vették a testvérei, ahonnét Egyiptomba került...

DÁNIEL És Putifárné asszony börtönbe csukatta, mert nem feküdt le vele.

JÓZSEF Milyen kár, hogy nincsenek testvéreim!

DÁNIEL Nomen est ohne...

JUDIT Omen... Nomen est omen. Ez latin. Szó szerint: a név a végzet. Az „ohne” az német szó, valaminek a hiánya.

JÓZSEF Ha valaki Ausztriában él, csak tudja, mit jelent az, hogy „ohne”...

DÁNIEL Józsefnek nincs testvére, tehát ohne testvér. Ez meg a hiány társadalma. Ohne szabadság, ohne jog. Hiánycikkek, hiánytestvér...

JUDIT Tudjátok, mit álmodtam?

JÓZSEF Mit tetszett álmodni?

JUDIT Egy előkelő helyen ebédeltem, és fekete volt a leves. Szerintetek ez mit jelent?

DÁNIEL Hamisították a tintahallevest... Vettek valami hasonló állagú tengeri herkentyűt, medúzát vagy ilyesmit, és megfőzték tintában.

JÓZSEF Lehet, hogy bajt jelez. Tetszik ismerni annak a szólásnak a történetét, hogy hátra van még a feketeleves?

JUDIT Úgy nagyjából...

DÁNIEL Mondd el!

JUDIT 1541-ben megtámadták Budát a németek. A törökbarát magyarok segítséget kértek Szulejmán szultántól. Azt hitték, hogy a szultán betartja szavát, s az országot megtartja a magyaroknak. A törökök megverték a németeket, azután vendégül látták a magyar urakat. Amikor az urak el akartak menni, azt mondták nekik, hogy várják meg a feketelevest. Eközben a várba beszivárgó janicsárok lefegyverezték a várőrséget...

JÓZSEF Lehet, hogy a feketeleves csak mese, de az biztos, hogy Török Bálintot, a várparancsnokot a konstantinápolyi Héttoronyba vitték. Ott is halt meg. Buda 125 évig volt török kézen.

DÁNIEL Mama, csomagolhatunk. A rusz-
kik lépre fogják csalni a magyarokat.

Csend.

JUDIT Hívjuk fel a Parlamentet! *(énekel)* „Vigyázz, kocsis, lyukas a kas,
kiugrik a pulykakakas.”

JÓZSEF *(Dánielhez)* Hallottam, hogy
mi történt veled. Nem jöttél vissza
túl korán?

DÁNIEL El se mentem. *(észbe kap)*
Körül akartam nézni a városban,
de anyám féltette az ebédet.

JÓZSEF Úgy értem: külföldről.

DÁNIEL Adódott egy gépkocsi. A Sza-
bad Európa Rádió nagyon biztató
híreket mondott. Egyébként keve-
set tudok, tőled várom a híreket.

JUDIT Mi lenne, ha leülnénk? József
elmondja majd, hogy miért jött,
de előbb beszámolót kérünk. Mit
láttál, merre jártál az elmúlt na-
pokban?

DÁNIEL „Üdvöz légy, idegen, szívesen
fogadunk; legelőször
Végy lakománkban részt, azután
mondd el, mi a célod.”
(a sült krumplit kínálja)

JÓZSEF Mi ez?

DÁNIEL Sült krumpli.

JÓZSEF Azt látom. Honnan idéztél?

DÁNIEL Odüsszeusz fia, Télemakhosz
mondja a férfiként megjelenő Pal-
las Athénének...

JÓZSEF Magyarul?

DÁNIEL Persze. Devecseri Gábor fordí-
tásában. Odüsszeusz magyar volt.

JÓZSEF Úgy tudom, hogy csak apai
ágon. Valami Erdész vagy Lángész
vagy ilyesmi.

JUDIT Láertész. *(kínálja a krumplit)*
Inkább meséljen!

JÓZSEF Tényleg meséljek?

DÁNIEL *(kisbabásan)* Mesélj!

JUDIT Nem látja, hogy csüngünk az
ajkán?

JÓZSEF Na, jó. Ott kezdem, hogy
szeptemberben Budapestre jöt-
tem, hogy elkezdjem az egyete-
met. A közgazdaságit. Az első hon-
védelmi órán az oktató tiszt hátat
fordított, s valamit írni akart a táb-
lára, én meg az első padból ráfog-
tam a gyakorló puskát a seggére.
A nagy röhögésre hirtelen megfor-
dult, s amikor felmérte a helyzetet,
elkezdett hisztizni, hogy hagyjam
el a termet, és hogy nem fogja
aláírni az indexemet. Szerencsére
kitört a forradalom. A Rádió ostro-
makor odajött hozzám egy srác va-
lami puskafélével, hogy tudom-e,
hogyan kell kezelni? Mondom ne-
ki: öregem, engem kitiltottak a
honvédelmi órákról. Fél óra múlva
behoznak egy vérző fiatalembert a
kötözőhelyre. Nézem, hát az a srác
az. Bár nem esküszöm rá, mert az
arca csurom vér volt. A szájából és
a melléből véres buborékok jöt-
tek, ahogy lélegzett. Ha vérszom-
jas lennék, akkor is elment volna a
kedvem a lövöldözéstől. Így aztán
most egy igazi gitárral álcázom
magam szabadságharcosnak.

DÁNIEL Hogyan kerültél a Rádió épü-
letéhez?

JÓZSEF Ott van a kollégiumunk, egy
köpésre. Amikor elközöntem An-
géláéktól, a Parlamenthez men-
tem. De nem vártam ki a tüntetés
végét, mert nagyon éhes voltam.
(Judithoz) Hülye fejjelem fogad-
tam el a szendvicset. Szóval be-
szaladtam a kollégiumba, a Maka-
renkó utcába. Szobatársaim azzal
fogadtak, hogy valami balhé van
a Rádiónál, nézzük meg! Gyorsan
bekaptam valamit, és szaladtam
utánuk. Az utca felinél jártunk,
amikor a keresztutcában hirtelen
feltűnt egy fegyveres, egyenruhás
úrge, és se szó, se beszéd közü-

bénk durrantott. Egy idősebb páca is jött velünk, azt találta el, a combján. Két srác felkapta a palit, és bevitte az egyik házba, mi meg futás haza. A többiek az orrukat se dugták ki többet, én azonban, később, odapofátlankodtam a Rádióhoz, nézőnek. Sikerült zsákmányolnom emlékbe egy csomó letépett parolit meg sapkacsillagot. Reggel ismét odamentem, de akkor már ott álltak a kiskörúton a szovjet páncélosok. Az egyik tank tornyából előbújt egy manus, na, mondom: Ave caesar, a végcézár, a halni indulók köszöntenek, de baj nélkül sikerült beiszkolnom egy közeli kisállatboltba.

DÁNIEL Mama, nehogy kijavítsd, a végé is átírás, ugyanúgy, mint az ohne...

JÓZSEF *(Dánielhez)* Öregem, abban a boltban már megvalósult a szabadság: a halak kinn a földön, az aranyhörcsögök szanaszét, egy angóramacska éppen kajálta őket. Egyszer csak érzem, hogy olyan furcsán hideg a nadrágom...

JUDIT Bepisilt?

DÁNIEL A szar nem hűl ki olyan hamar.

JUDIT Ne légy ilyen drasztikus!

JÓZSEF Másnap elmentem fotózni a ledöntött Sztálin-szoborhoz. Sikerült szerezniem belőle egy darabot. Íme! *(elővesz egy darab bronzot)*

DÁNIEL A nadrágjából törték le...

JUDIT Miből gondolod?

DÁNIEL Húgyszaga van.

JUDIT Vizeletszaga. *(megszagolja)* Csakugyan! Ezt levizelték.

JÓZSEF *(elővesz egy zsebkendőt, beleteszi a bronzdarabot, és zsebre vágja)* Van diavetítőtök?

DÁNIEL Megvan még, Mama?

JUDIT Én nem dobtam ki. *(Józsefhez)* Diaképeket készített?

JÓZSEF Ne tessék rémüldözni, csak pár darab van nálam.

JUDIT *(Dánielhez)* Nézd meg a komódban!

DÁNIEL *(kinyitja a komód ajtaját)* Itt van! Húzzátok be a függönyt!

Közben Dániel előveszi a diavetítőt, az asztalra teszi, és beirányozza az ablak jobb oldalára, a vetítő dugaszát a konnektorba dugja. Judit behúzza a függönyt, majd visszaül. József előveszi a kabátja zsebéből a diákat, egyet a vetítőbe helyez, a kép erősen homályos, kiélesíti.

Ez egy hulla?

JÓZSEF Nem. Ez a ledöntött Sztálin-szobor.

JUDIT *(fejét rángatva énekel)* „Ma nekünk ragyog már a napfény, Ma versenyben áll föld s a gyár, És ujjongva zeng mind a dal szép az élet,

S az ember is boldog ma már.”

JÓZSEF *(beteszi a következő diát)* Ez meg a csizmája, a talapzaton.

DÁNIEL Ez a csizma-dia.

JUDIT Mekkora csizmák!

DÁNIEL 56-os méret.

JÓZSEF Hallottam egy viccet. Ki várja legjobban a Mikulást?

JUDIT Kicsoda?

JÓZSEF Sztálin, mert már októberben kirakta a csizmáit.

JUDIT Előbb is kirakhatta volna!

DÁNIEL Olyan ez a csizma, mint egy műalkotás. A zsarnok lényege.

JÓZSEF A munkásosztály művészete.

DÁNIEL És mégis van szocialista realizmus!

JUDIT Így kellene hagyni!

JÓZSEF Én befesténém pirosra. Vörös csillag, vörös csizma. *(kiveszi a diát)*

JUDIT *(énekel)* „Zöld erő harmatát, piros csizmám nyomát hóval lepi be a tél...”

DÁNIEL Good bye, Sztálin! Isten veled!
 JUDIT Na, ne ízetlenkedj!
 JÓZSEF (*másik diát tesz be*) Csak azt ne mondd, hogy „vizontlátásra!”
 JUDIT Ez is a Sztálin?
 JÓZSEF Nem, ez egy szovjet katona hullája.
 JUDIT Szerencsétlen ember. Lehet, hogy nem is akart lőni...
 JÓZSEF Nem volt ráírva. De voltak, akik átálltak... (*kicseréli a diát*)
 JUDIT Ez hol készült?
 JÓZSEF A Nemzeti Színháznál. A főbejáratánál nézelődtem, amikor megjelent két szovjet tank. Egy csomó felkelő volt rajtuk, meg a magyar zászló, a magyarok haverkódtak a ruszikkal, ha egyáltalán ruszvik voltak. Én az egyik tank csöve alatt álltam, s megkértem valakit, hogy fotózzon le. Az exponálás pillanatában lövést hallottam az EMKE kávéház felől. Valakit, gondolom, zavart a fraternizálás. Az én tankom csöve ráfordult a nyitott emeleti ablakra, és durr! Elterültem a légnyomástól. Amikor feltápáskodtam, a fotózó hapsi állt mellettem, és tátogott. Biztos mondott is valamit, de én egy kukkot sem hallottam. Odaadta a gépet, és felmutatott. A nyitott ablak helyén nagy üreg tátongott, dőlt belőle a füst meg a por.
 JUDIT És mi lett a fülével?
 JÓZSEF (*bal fülét mutatja*) Ezen már hallok. (*kicseréli a diát*)
 DÁNIEL (*József jobb fülébe kiabál*) Ez hol van?
 JÓZSEF A Nemzeti Múzeum leégett szárnya előtt. Elmentem megnézni, hogyan verik le a vörös csillagokat. A múzeum sarkánál szóltak, hogy ne menjek át az utcán, mert a kiskörút felől lőnek. De akkor már álldogált ott egy csomó civil, köztük két csinos csaj az első

évfolyamról. Mire én, a hősök hőse, átszaladtam... A túloldalról integettem, hogy jöhetnek nyugodtan. Nem lőnek. Szerencsére nem jöttek. Amikor visszafelé jöttem, ez a civil ruhás nő ott feküdt az úttest közepén. Szép nyugodtan. Valahogy obszcénnek hatott rajta a piros cipő...

Csend.

JUDIT Hogy bírja fotózni ezeket a szörnyű dolgokat? Nekem a fényképtől is hányingerem van.

JÓZSEF Fotózás közben a technikára gondolok. A képbeállításra, a fényviszonyokra, a mélységélességre...

JUDIT Van mit enniük a kollégiumban?

József kiveszi a gépből a diát, az ablakhoz megy és elhúzza függőnyt, Dániel a komódra teszi a vetítőt, kihúzza a dugaszt.

JÓZSEF Mentőautóval szállítjuk az ebédet a menzáról. Így tudtam hozni a kenyeret. Megmaradt.

DÁNIEL (*Józsefhez*) Nem kérsz még krumplit?

JÓZSEF (*bekap egy krumplit, Dánielhez*) Hogyan élsz külhonban? Jól megy? (*megszagolja a kezét, fintorog*)

DÁNIEL Semmi érdekes. Sok a munkám. Éjszaka dolgozom.

JÓZSEF Meglátszik rajtad, úgy nézel ki, mint egy albínó.

DÁNIEL Éjfél tájt szoktam futkosni kicsit. De csak ritkán.

JÓZSEF Ne hajszold magad, nem minden a pénz.

JUDIT Sajnos nem keresett annyit, hogy folytassa az egyetemem.

JÓZSEF És hol élsz?

DÁNIEL A császárvárosban.

JUDIT Pontosabban: Bécs mellett, egy kis faluban.

DÁNIEL Angéla és Zsuzsa milyen rokonod neked?

JÓZSEF Elég távoli. *(Judithoz)* Nem is kíváncsi rá, hogy miért jöttem?

DÁNIEL Féltünk, hogy kérni akarsz valamit. Se pénzünk, se paripánk, se fegyverünk.

JÓZSEF *(Judithoz)* A kottát hoztam vissza. *(kiveszi a tokból, és átadja)*

JUDIT Ilyenkor? Elment a jó dolga?

DÁNIEL *(Józsefhez)* Jó, hogy seggbe nem lótték.

JUDIT De Dániel!

JÓZSEF Ó, én egész nap a várost járom.

DÁNIEL Angéla is?

JÓZSEF Ő nem. Mióta kitört a forradalom, talán ha egyszer volt kinn. A születésnapján. Mária úgy vigyáz a lányaira, mint egy Cerberus...

DÁNIEL Angélát nem lehet könnyű otthon tartani. Nem nagyon illik rá a neve...

JUDIT Kicsi korában olyan volt, mint egy angyal. Sohase bőgött. Mintha be akart volna illeszkedni a családba...

JÓZSEF *(Judithoz)* Mária mondta, hogy szólózni is tetszett a kórusban, nem énekelne valamit?

JUDIT Hol van már az én hangom...

JÓZSEF Én az életemet kockáztatom, a szólista meg húzódozik.

DÁNIEL Mama, rajta! Most kitörhetsz az ismeretlenség homályából.

JÓZSEF *(a nézőtérre mutat)* A dalest közönsége már türelmetlen.

JUDIT Jól van, énekelek. *(Dánielhez)* Két feltétellel. Ha citerázol hozzá, és ha... és ha József megígéri, hogy senkinek nem beszél arról, hogy látott téged, amíg fel nem oldozzuk a titoktartás terhe alól. *(Józsefhez)* Megígéri?

JÓZSEF *(kezét mellére teszi)* Hallgatók, mint a sír.

DÁNIEL Megvan még a citerám?

JUDIT Benn van a szobádban. Mindjárt kihozom. *(Józsefhez)* Tudja, a harmadik ajtó mögött vannak a Kékszakállú herceg kincsei.

JÓZSEF És hol vannak a régi asszonyok?

JUDIT Én vagyok a régi asszony. *(kulccsal kinyitja a lezárt 3. ajtót, bemegy, s odabenn kezdi mondani)* Olyan itt, mint a Csipkerózsika szobájában. Mindent ujynyi vastagon fed a por. *(kijön, kezében a citera, átadja Dánielnek)*

DÁNIEL *(elérzékenyülve veszi kézbe)* Azt sem tudom már, hogy melyik oldalán kell játszani! *(Józsefhez)* Nem akarsz gitározni?

JÓZSEF Én az impresszárió leszek.

Judit feláll, arccal a nézőtérnek, Dániel és József egy-egy székre ül eléje, segítenek elkezdeni a sorok éneklését, Dániel citerázik (playback).

JUDIT *(akár egy diáklány)* Kedves közönségünk! A szólista hattyúdaltje következik. *(énekel)*

„Elindultam szép hazámbúl, Híres kis Magyarországbúl,
Visszanéztem fél utambúl, Szememből a könny kicsordul.

Bú ebédem, bú vacsorám, Boldogtalan minden órám,
Nézem a csillagos eget, Sírok alatt eleget.

Jaj, Istenem, adjál szállást, Már meguntam a járkálást,
Idegen földön a lakást, Éjjel-nappal a sok sírást.”

JÓZSEF Kedves közönségünk! Dániel kilépőjét hallották.

JUDIT „Megyen már a hajnalcsillag lefelé,

Az én kedves galambom most meggyen hazafelé.

Lábán van a csizmája, lakkos szárú kis csizma,

Rásütött a hajnalcsillag sugára.”

JÓZSEF Ezt mostanában úgy éneklük, hogy megyen már a vörös csillag lefelé.

DÁNIEL „Hulló csillagok.” Írta: Csepeli Munkás Ököl.

JUDIT „Fölszállott a páva Vármegye házára,

Sok szegény raboknak szabadulási-sára.

Röpülj, páva, röpj Vármegyeházára

A szegény raboknak szabadulására.”

József tapsol, sötét.

Negyedik jelenet

Mária lakása – a második jelenetben látott szín –, 1956. október 31-én, szerdán. Zsuzsa az ágyában fekszik és olvas, Angéla újságot lapozgat az egyik fotelben.

ANGÉLA (Zsuzsához) Nem láttad a régi fotóalbumot?

ZSUZSA Minek kell?

ANGÉLA Egy képet keresek.

ZSUZSA A bőröndben van. (leteszi a könyvet, és az oldalára fordul)

*Angéla a szekrényhez megy, leveszi a bőröndöt, s véletlenül lehúzza vele egy levelet, felveszi, forgatja, hátrapillant, kibontja és elolvassa, majd a bőröndöt és a levelet is visszarakja, ahol volt. Visszaül a fotelbe, és mereven maga elé mered. Szünet. Zsuzsa ismét kézbe veszi a könyvet. Angéla felkapcsolja a lemezjátszót. Cavaradossi le-
véláriája kezdődik. „Tiszta csillagos éj volt...” Megszólal az ajtócsengő. Egyik lány sem mozdul. Amikor az ária ahhoz a részhez ér, hogy „az ajtó halkán nyílik”, Mária a könyökével kinyitja a 2. ajtót.*

MÁRIA (a 2. ajtóban) Angéla, nyiss ajtót, nekem téasztás a kezem.

Angéla ki az 1. ajtón, Zsuzsa ásít, nyújtózkodik, József be az 1. ajtón, Angéla kinn marad.

JÓZSEF Szia, Zsuzsa, hallom, beteg vagy.

ZSUZSA Csak egy kis hőemelkedés. Ismered anyámat, rögtön az ágyba dug. Agyonfélt bennünket. Mióta kitört a forradalom, az orrunkat sem dughatjuk ki.

JÓZSEF (vesz egy széket, Zsuzsa ágya mellé teszi, és ráül) Angéla mitől borult ki, vagy rám haragszik valamiért?

ZSUZSA Miért, mit csinált?

JÓZSEF Olyan a képe, mintha beöntést kapott volna.

ZSUZSA Az előbb még bolondozott.

MÁRIA (be a 2. ajtón) Szervusz, Jóska. Hol a csudában voltál tegnap? Tudod jól, hogy most te vagy az egyetlen támaszunk. (Zsuzsa ágyára ül)

ANGÉLA (be az 1. ajtón) Oltalmazd, uram, a gyenge nőket! (íróasztalához megy, szépítkeznek)

MÁRIA (a lányokhoz, szemrehányóan) A felkelés előtt rajokban jöttek hozzánk a fiúk, most meg színüket sem látjuk. József pedig, éppen most, amikor szükség van rá...

ANGÉLA ...legyűrheti a konkurenciát.

MÁRIA (Angélához) Állítsd le azt a gramofont!

ANGÉLA (lehalkítja a zenét) Egyszer van forradalom!

MÁRIA Kérlek, kapcsolj ki!

ANGÉLA És ha lehallgatnak bennünket?

MÁRIA Akkor megtudják, hogy bablevest főzök lángossal.

ANGÉLA (lekapcsolja) Bablevest? Ilyen időkben? Nem vagy elég óvatos... Anya.

MÁRIA (Józsefhez) Hol a csudában voltál?

ZSUZSA Ugyan, Anya! Hiszen az életét kockáztatja. Nem is mertük neked elmondani... amikor a tüntetésről hazament, egy barátjának átlótték mellette a combját. Behúzta a fiút egy kapualjba, és az ingével átkötötte a sebét, hogy el ne vérezzen. Egyszer meg, amikor hozánk jött, a Nemzeti Múzeumnál átment az úttesten, és az utána jövő nőt eltalálták. Ő visszakúszott, de már nem volt segítség... A nő lábáról leesett az egyik cipő, egy piros cipő, József visszahúzta rá...

MÁRIA *(Józsefnek)* Jaj, nehogy valami bajod essék!

JÓZSEF Az a fiú, akit meglótték, nem volt a barátom.

MÁRIA Akkor még szebb! Igazi felebarátai szeretet!

JÓZSEF A Köztársaság téren voltam tegnap, a Pártház ostrománál. Nem harcoltam, csak fényképeztem. Egy francia fotóst eltaláltak mellettem, nem hiszem, hogy túléli. Elmentem, hogy orvost kerítsek, de nem tudtam szerezni. Mire visszatértem, már minden lezajlott. A védők egy részét meglincselte a tömeg.

MÁRIA Majd ez lesz a hivatkozási alap... a beavatkozásra. Gyilkol a csőcselék.

JÓZSEF Eddig olyan tiszta volt minden... nem rabolták ki a betört kirakatokat, nem vitték el a mártírok családjának gyűjtött pénzt a járdáról, pedig senki nem őrizte...

ZSUZSA És mi volt a lincselés után?

JÓZSEF A felkelők viszonylag kevés védőt találtak az épületben. Valaki azt mondta: lehet, hogy van egy föld alatti kijárat is. Mások ezt már úgy adták tovább, hogy a tér alatt börtöncellák és foglyok vannak, többszintes labirintus. Néhányan

segélykiáltásokat is véltek hallani a föld alól. Azt is mondják, hogy a labirintus másik bejárata az Erkel Színház díszlettárából nyílik. A felkelők mindent átkutattak, de nem találtak semmilyen bejáratot. Akkor felülről, exkavátorral kezdtek ásni, de semmi eredmény...

MÁRIA Mi a csudának fotózol ilyen veszélyes helyeken, nem vagy te fotóriporter!

JÓZSEF Mária, drága, ezeknek a képeknek egyszer még történeti értéke lesz.

MÁRIA Ha a csizmák eltiporják a forradalmat, akkor bajba sodorhatsz valakit...

JÓZSEF Ha visszajönnek a szovjetek, tűzhalál lesz sorsuk. A fotóknak.

MÁRIA Be kell fejeznem az ebédet. József, neked is jut.

ANGÉLA Édes József, légy vendégünk!

JÓZSEF Köszönöm, de ettem már.

MÁRIA Biztosan fér még beléd! Csak olyan gyorsétel: mirelit húsgombóc és karfiol. *(a 2. ajtón ki)*

JÓZSEF *(utána szól)* Az előszobában hagytam egy vekni kenyeret.

ANGÉLA Képzeltétek, azt álmodtam, hogy le akartak köpni, *(Józsefhez)* de te gálánsan közbeugrottál. Szerinted ez mit jelent?

JÓZSEF Azt, hogy az előző életünkben te voltál én...

ANGÉLA Jaj, ne! És ki voltál te?

JÓZSEF *(dühösen)* Az édesanyukád!

ANGÉLA Jaj, ne!... Ez fáj... Hú, de belém trafáltál... *(letöröl egy könny-cseppet)*

József értetlenül nézi, aztán elhúzza száját, s ujját forgatva a saját homlokára mutat.

ZSUZSA *(Józsefhez)* Megfájdult a derekam a fekvéstől, nem masszíroznád meg? *(lerúgja magáról a takarót, és hasra fordul)*

ANGÉLA (Józsefhez) Na látod, máris beadta a derekát. Most boldog vagy?

ZSUZSA József egy szent.

ANGÉLA Szent József.

JÓZSEF A nénikéd. (vadul masszíroz)

ZSUZSA Ne olyan vadul!

JÓZSEF Igenis, úrnóm. (simogatja)

ZSUZSA Ne simogasd, hanem nyomkodd!

JÓZSEF Igenis, úrnóm!

ANGÉLA Józsefünk igen készséges masszőr!

JÓZSEF (Angélához) Állítsd le magad!

ANGÉLA Igenis, uram!

JÓZSEF Bal lábbal keltél ma? (Zsuzsához) Így jó?

ZSUZSA (minden szótagot hangsúlyozva) Kitűnő! Uram, önt ezennel felvettük.

ANGÉLA Ezt úgy érted, hogy engem is kell majd masszíroznia? Nekem a fenekem fáj.

JÓZSEF Zsuzsa fejedelmi többes számot használt.

ANGÉLA Tartozol nekem a születésnap puszikkal. Napi száz százalék kamatot számítva az anyyi, mint...

JÓZSEF Mi vagy te, uzsorás?

ANGÉLA Ha sokallod, beválthatjuk valami keményebb dologra...

JÓZSEF Látod, ez nem rossz ötlet. Veszek helyette nyalókát.

ZSUZSA Hova gondoltad a puszt, a fenekedre?

ANGÉLA (Józsefhez) Tudsz valami jobb helyet?

ZSUZSA (énekel) „...miről álmodik a lány?”

JÓZSEF Miről álmodik az éhes...

ANGÉLA Házállat? Köszönöm a bókot. Ez igazán kedves volt tőled.

Te aztán tudsz bókolni!

JÓZSEF Az igazság az, hogy...

Angéla feltesz a lemezjátszóra egy másik lemezt, a tűt nem az elejére teszi. Kodály Zoltán Psalmus Hungaricus című kórusművéből ezt a szóló részt halljuk: „Egész ez város rakva haraggal, Egymásra való nagy bosszúsággal, Elhíresedett az gazdagsággal, Hozzá fogható nincsen álnoksággal.” A kórus ezt követő jajgatását Angéla egy idő után felerősíti, azután íróasztalához megy, és egy papírlapra ír valamit. József lehalkítja a gramofont, majd visszaül, Angéla ismét felerősíti a hangot, majd az 1. ajtón ki. A kórus most ezt énekl: „Mikoron Dávid nagy búsultában Baráti miatt volna bánatban, Panaszkodván nagy haragjában, Ilyen könyörgést kezde ő magában...” József lehalkítja.

MÁRIA (kintről) Angéla, gyere, segíts tálni, kész az ebéd! (a 2. ajtón be) Angéla, süket vagy?

JÓZSEF Angéla kiment. Majd én segítek. (lekapcsolja a lemezjátszót)

MÁRIA (benéz a 3. ajtón) Hova a fenébe tűnt?

JÓZSEF (Angéla íróasztalára mutat) Valamit írogatott...

MÁRIA (felveszi a papírt, elolvassa) Jóságos isten!

ZSUZSA Mi az?

MÁRIA A felkelőkhöz ment. Azt írta alá, hogy „A fekete angyal”. Istenem, az a halál angyala, a halál angyala... (hisztérikusan) Utána kell mennem! (kifelé indul)

JÓZSEF Várj, ne rohanj, mint egy örült, majd én utána megyek. (feláll)

MÁRIA Hozd vissza!

JÓZSEF (ki az 1. ajtón) Visszahozom. A föld alól is visszahozom. Élve vagy... a hajánál fogva.

MÁSODIK FELVONÁS

Ötödik jelenet (közjáték)

A színpad elején az Erkel Színház díszletraktárának fala. Néhány díszletfal van nekitámasztva, József mint díszletmunkás a fal előtt bejön, benézeget a díszletek mögé, ide-oda rakosgatja őket.

JÓZSEF (kihúzza egy bokrot, lefekteti a földre, majd felkiált a páholyok felé) Az egyik megvan! (félreteszi a bokrot, tovább keresgél, hiába, ismét fel) A másikat nem találom. (az egyik díszlet mögött egy ajtót talál, kilincssel és kulccsal a zárban, ismét fel) Nem is tudtam, hogy itt ajtó van, lehet, hogy bevitték a másik bokrot? (Egy kicsit vár, aztán ismét fel) Itt vagy még?

Csend. Lenyomja a kilincset, nem nyílik, elfordítja a kulcsot, próbálja nyitni, nem nyílik, rázza a kilincset, majd a vállával megtaszítja az ajtót, amely középső, függőleges tengelye körül elfordulva belöki Józsefet, és bezárul mögötte. (Kívül most nincs kilincs.) Sötét.

Hatodik jelenet

Sötét. Egy fénycsóva előbb körbejár a falakon, hogy a bezártságot érzékeltesse, majd sorban megvilágítja a színpadon lévő tárgyakat. Három oldalon fal, melyből öt ajtó nyílik a nézőtérrel szembe – kerengőhöz hasonló – folyosóra. A két oldal falon egy-egy fekete függönnyel takart ajtónyílás (jobbra az 1. ajtó, balra az 5. ajtó), a jelenet kezdetekor a függönyökön egy-egy nemzetiszínű zászló függ, közéjük ki van vágva a szoujet mintára készült címer.

A hátsó fal közepén lévő 3. ajtó a harmadik jelenetben látott szekrény, ajtaja csukva, így nem látszik, hogy nincsen hátfala, most belül van a két fogantyúja. A hátsó falon, a szekrénytől balra és jobbra, egy-egy felfelé nyíló tolóajtó (jobbra a 2. ajtó, balra a 4. ajtó), ezek egy csigaszerkezet által egyetlen mozdulattal felhúzhatók és leejthetők. Amikor csattanva lezuhannak, olyan hatást keltenek, mint egy guillotine. (Leeséskor zajkeltő eszköz léphet működésbe.) A teremben kevés tárgy: néhány matrac, a süllyesztő mellett egy szék. A fénycsóva a mozdulatlanul fekvő Józsefre vetődik, majd Angélát követi, aki – fekete ruhában, álarcosan, balettcipőben, csipkeszerű fekete szárnyakkal – az 1. ajtón be, balerina módjára szökellve, karját szárnyként lengetve József mögé megy, a forgóajtó helyén a közönség felé fordul, kezét egy pillanatra előrenyújtja, mintha kulcsot venne ki a zárból, utána szökellve az 1. ajtón ki. A fiú támolyogva feláll, tarkóját dörzsöli, a színpad előterébe megy, ahol a raktár fala volt (a fény követi), két tenyerével pantomimszerűen elkezd tapogatni a nem létező falat, úgy tesz, mintha a kilincset rángatná, öklével döngeti a fal helyét.

JÓZSEF (a közönség felé) Hahó! Van itt valaki? (hallgatózik, ismét tapogat, kiabál) Nyissátok ki az ajtót! (hallgatózik, megfordul)

Sötét. Hirtelen kivágódik a 3. ajtó (a szekrény ajtaja). A nyílásban – csontvázjelmezbe öltözve, koponyaálarccal – Dániel áll, a csontváz (UV-fényben) fehéren világít. A szekrény bezárul. Sötét. Felszalad a 2. ajtó, a folyosón, az ajtónyílás előtt, balról jobbra, hóhérnak öltözve, fe-

jén csuklyával Mária halad el (hátsó megvilágítás), Józsefet nézi. Az ajtó leesik. Sötét. Felszalad a 4. ajtó, a folyosón, az ajtónyílás előtt Péter – ördögjelmezbe öltözött, álarcos férfi – áll (hátsó megvilágítás). Neki – egyelőre – nincs valóságos megfelelője, elképzelt alak. Sötét. Kinyílik a szekrényajtó, a folyosóról, térdmagasságban, udvaribolond-jelmezbe öltözve, álarcosan Zsuzsa kukucskál be. Piros cipő van rajta.

JÓZSEF (azt hiszi, hogy a munkatársai ugratják) Hol szedtétek a jelmezeket?

Nincs válasz. Zsuzsa befelé nézve elvonul, majd visszatér, és az ajtó másik oldalánál kandikál be.

(Zsuzsához) Szóalj már meg! Nem láttatok egy bokrot?

Zsuzsa – ujjával ajkára mutatva, kezét forgatva – jelzi, hogy nem tud beszélni. El.

DÁNIEL (haláljelmezben be, a szekrényajtóban állva, Józsefhez) Emlékszel arra a férfira, akinek átlótték a combját? Elszaladtál. Hagytad, hogy elvérezzen. Sorsára hagytad... sorsára hagytad... sorsára hagytad...

JÓZSEF Ezt meg honnan veszed?

Dániel válasz nélkül beljebb lép, a szekrény mellé.

MÁRIA (hóhéznak öltözve, ugyanott be, Józsefhez) Emlékszel a piros cipőkre? A nőre, aki az úttesten feküdt? Miattad történt... miattad történt... miattad történt...

JÓZSEF Miket beszéltek!

Mária válasz nélkül beljebb lép, a szekrény másik oldalára. Péter, ördögjelmezben, ugyanott be.

JÓZSEF (integet neki) Huhu!

PÉTER (Dánielhez) Kapjuk el!

Megragadják Józsefet, hátrahúzzák a karját. József szabadulni próbál.

(Máriához) Vedd ki a zárból a kulcsot!

MÁRIA (odamegy, ahol a forgóajtó volt) Nincs itt a kulcs.

JÓZSEF Srácok, most már elég a hülyeskedésből. Eresszetek el!

PÉTER Nézd meg a zsebeit!

MÁRIA (átkutatja József zsebeit) Nincs nála!

PÉTER Vetkőztessétek le!

Vetkőztetni kezdik, József birokra kel velük, de legyűrik, alsóneműben áll.

MÁRIA Lehet, hogy lenyelte.

JÓZSEF A kurva életbe! Ki találta ki ezt a baromságot?

PÉTER (Józsefhez) Mondd meg, hol van a kulcs?

JÓZSEF A zárban hagytam.

PÉTER Ültessétek a székre, és kötözzétek meg!

Józsefet kíméletlenül a székhez vonszolják, és egy vékony kötéllel a székhez kötik. Péter eléje áll.

Ki küldött?

JÓZSEF A színpadmester. Kell neki a bokor.

PÉTER Miféle bokor?

JÓZSEF Ne játszd a hülyét! A díszlet. A másik megvan.

PÉTER Milyen másik?

JÓZSEF A másik bokor.

PÉTER Úgy látszik, nem akar szót érteni. Adunk tíz percet. Gyertek!

Mind ki. Az ajtók bezárulnak. Sötét. József előtt felvágódik a csapóajtó. Fénycsóvában Judit emelkedik ki a nyílásból.

JÓZSEF (meglepetten felkiált) Judit!

JUDIT Jesszusom! József! Hogy került ide, ahol a madár se jár?

JÓZSEF Itt dolgozom a színházban. Díszletmunkás vagyok. Egy bokrot kerestem, és ezek az idióták idekötöttek a székhez.

JUDIT Miféle idióták?

JÓZSEF Hát a munkatársaim. Jelmezeket húztak, és most játsszák az eszüket.

JUDIT Ezek az emberek nem a színház dolgozói.

JÓZSEF Hát akkor kicsodák?

JUDIT A rendszer foglyai, akiket ide zártak, a föld alá.

JÓZSEF Micsoda? Akiket az exkavátorral kerestek?

JUDIT Igen, ők.

JÓZSEF És mióta vannak itt?

JUDIT Nem tudom. Napok óta, évek óta.

JÓZSEF Akkor már értem. Azért kell nekik a kulcs, hogy kimehessenek.

JUDIT Persze. Biztosan azt hiszik magáról, hogy az őrség tagja, és valami rosszban sántikál. Ha jó szándékkal jött volna, előveszi a kulcsot, és kiengedi őket.

JÓZSEF Én a zárban hagytam a kulcsot.

JUDIT Ott nincs. Gondolkozzon! Gondolkozzon, hová tette?

JÓZSEF Fogalmam sincs.

JUDIT Az baj. Mielőtt bemegy egy ajtón, nem árt, ha tudja, hogy vissza lehet-e menni. Hogy került az Erkel Színházba?

JÓZSEF Kirúgtak az egyetemről.

JUDIT De hiszen nem csinált semmit.

JÓZSEF Megtalálták nálam a sapkadíszeket meg a Sztálin-darabkát.

JUDIT Biztosan a szag után mentek.

JÓZSEF Magát mikor hozták ide?

JUDIT Semmikor. Most jöttem, magamtól.

JÓZSEF Milyen furcsa, hogy egyszerre tévedtünk ide. Ez is egy kijárat?

JUDIT Ahogy vesszük. Én erre jöttem.

JÓZSEF Nem oldozna ki? Már zsibbad a kezem.

JUDIT Ne haragudjon, de rohannom kell, el kell érnem az utolsó földalattit. Beszéljen velük! *(Eltűnik a süllyesztőben. A csapóajtót nyitva hagyja.)*

JÓZSEF *(utána kiált)* Nem látta Angélát?

Nincs válasz. József megpróbálja elrágni a köteléket. a 4. ajtó fel, a nyílásban Mária mint hóhér, tenyere élével a nyakára mutat. Ajtó le. A 2. ajtó fel, a nyílásban Dániel mint halál, hüvelykujjával lefelé mutat. Ajtó le. A 3. ajtó kitarul, a nyílásban az ördögjelmezes Péter áll.

JÓZSEF Hé, Ördög úr, van még egy kijárat.

PÉTER Hol van?

JÓZSEF Itt, előttem.

PÉTER *(odamegy)* Hogy tudta levenni a kútfedőt?

JÓZSEF Miféle kútról beszél?

Fentről csörömpölés. Leereszkedik egy vödör, és megáll a nyílás fölött. Péter megfogja a vödröt, belenéz, ki vesz egy papírt, elolvassa.

PÉTER *(a szekrény felé kiabál)* Gyerekek ide!

Dániel és Mária (jelmezükből) a 3. ajtón be, fenyegetően körülveszik Józsefet.

Azt írja, ma nem küld ételt. Halálán van.

JÓZSEF Ez az étellift?

PÉTER *(Józsefhez)* Ha nem adod ide a kulcsot, éhen döglünk, de te is velünk együtt.

JÓZSEF *(a kútra mutat)* Itt az előbb feljött valaki, egy régi ismerősöm.

PÉTER Na, ne mondd! Egy fantom? Biztosan az Iluska volt, a János Vitézből. Éltre kelt a habokban.

Nézz csak ide! *(leengedi a vödröt, loccsanás hallatszik, felhúzza, s a benne lévő vizet József képébe önti)* Még mindig azt mondd, hogy kijárat?

JÓZSEF Értse már meg, hogy segíteni akarok.

PÉTER Akkor add már ide azt a kulcsot!

JÓZSEF Nem tudom, hol van. Azt hittem, hogy a munkatársaim hülyülnek, de az a hölgy, aki kijött innen, mondta, hogy...

PÉTER Elég a hantából. Ne felejtsd el: mi tudjuk, hogy milyen módszerekkel dolgoztok...

ANGÉLA *(álarcosan be a 3. ajtón)* Várjatok! Biztosan képzelődött a sötétben. Nem kell az erőszak. Van egy ötletem.

PÉTER Mi az?

ANGÉLA Bízátok rám! Hagyjatok velem egyedül!

PÉTER Rendben van. Ha végeztél, kiabálj!

Péter, Dániel, Mária ki, ajtók be.

ANGÉLA *(szájára teszi az ujját, kioldozza József kötelékeit, kézen fogja)* Gyere! *(az egyik matrachoz vezet)* Ül le!

JÓZSEF *(megtörli magát az ingével, felöltözik, leül, dörzsölgeti csuklóját)* Belém vajt ez a rohadt kötél.

ANGÉLA Nagyon fáj a derekam, kérlek, masszírozd meg egy kicsit. Attól helyrejön a kezed.

JÓZSEF *(masszírozza)* Így jó?

ANGÉLA A fenekemet is!

JÓZSEF *(simogatja)* Máshol nem kell?

ANGÉLA Mivel tartozom?

JÓZSEF Ismerős a hangod.

ANGÉLA *(megfordul, leveszi az álarcát)* Fel vagy véve.

JÓZSEF Angéla! Hogy kerülsz ide?

ANGÉLA Elfogtak, és idehoztak.

Az 1. ajtón tántorogva bejön Zsuzsa mint udvari bolond, a közeli matraca roskad, hanyatt fordul, egy-két rángás és vége.

JÓZSEF *(Angélához)* Mi történt veled?

ANGÉLA Meghalt.

JÓZSEF Ez nem lehet igaz! Levegycsont az álarcát?

ANGÉLA Ne vedd le!

JÓZSEF Miért ne?

ANGÉLA Ráégett az álarc.

JÓZSEF Hogy mi?

ANGÉLA Klórmeszet öntöttek az arcára. Azt hitték, hogy meghalt.

JÓZSEF Borzasztó!

ANGÉLA Csak nyökögni tudott.

JÓZSEF Az a nő... a piros cipőben... *(odamegy Zsuzsához, összekulcsolt kézzel és olyan hanghordozással, mintha imádkozna)*

Fél szeme nyitva még, résnyi blendenyílás, egy felvételt az Úrnak, fekete-fehérben.

ANGÉLA Mi volt ez, valami imádság?

JÓZSEF Nem. Csak jelek. A veremből. *(Angélához megy)* Nem szoktam imádkozni. Kunyerálni nem akarok, nem szeretem, ha kivételeznek, az Úr, ha valóban mindenható, úgyis tudja, mit kell tennie. A dicsérgetést pedig rühellem, nem szeretem a talpnyalást. Ha én volnék az Isten, kikérném magamnak. Ha szólnék hozzá, szóvá tenném a közönyét. Én, ha látom, hogy egy gyereket vernek, megpróbálom megvédeni, ő, akinek minden eszköz a rendelkezésére áll, nem avatkozik bele. Akkor én jobb vagyok, mint az Isten? Előre tudta, hogy ez a nő meg fog halni. Megmenthette volna...

ANGÉLA Káromkodással nem mégis semmire!

JÓZSEF Én magamat áldoztam volna fel, nem a fiamat...

ANGÉLA Te József, te neheztelsz a szeplőtelen fogantatás miatt. De hát Jézus nem a te fiad!... Úgy értem: te nem az a József vagy!

JÓZSEF Nem szeretem a megszállókat.

ANGÉLA Azért nem mindegy, hogy a Szentlélek vagy az ördög száll meg valakit.

JÓZSEF Senki se szálljon meg... a beleegezésem nélkül.

ANGÉLA Jézus azt mondta, hogy az Isten iránt érzett feltétlen szeretet a legfőbb parancs, és embertársainkat is szeretni kell. Ez a szeretet törvénye.

JÓZSEF Utasításra nem lehet érezni. Se szeretni, se gyűlölni. Ha valaki pusztá szórakozásból kinyomja a gyermeked szemét, hiába próbálsz szeretni. Ez pszichológiai képzetlenség. Vagy képmutatás.

ANGÉLA Aki megdob kövel, dobod viszsza kenyérral!

JÓZSEF A lövöldöző tankot dobáld meg kenyérral!

ANGÉLA Gandhira gondold!

JÓZSEF Az Alkotás utcában, a Vérmezőnél ledobtak egy kenyeret az emeletről, mire egy szovjet páncélos célba vette az ablakot... A szobában két házaspár tartózkodott, isten csudája, hogy életben maradtak.

ANGÉLA Fogalmazd meg a tanaidat, és tűzd ki a wittenbergi kapura!

JÓZSEF Ne haragudj, nem szoktam megsérteni mások vallásos érzéseit. Elragadott az indulat. Ha akarod, mondjál egy imát felette. Hátha feltámad.

ANGÉLA (Zsuzsához megy)

Talpra magyar, hí a haza!

Itt az idő, most vagy soha!

Zsuzsa nem mozdul.

JÓZSEF Próbáld meg újra!

ANGÉLA (Zsuzsához) Nem hallod? Kelj fel és járj!

Zsuzsa nem mozdul. József leveszi az 1. ajtóról a lyukas zászlót, és ráteríti.

Képzeld, azt álmodtam, hogy a lyukas zászlót keresztre feszítették, azután elégették, nehogy feltámadjon. Egyszer csak valami ismerős zenét hallottam, és a tüzes hamuból kiröppent egy madár...

JÓZSEF A fönix a megújuló élet jelképe...

ANGÉLA Nem, nem fönix... Gyűrű volt a csőrében...

JÓZSEF A Hunyadi-címer hollója... Levelet fogsz kapni... „Ki kopog? Mi kopog? Egy fekete holló! Nála még a levél, Vagy ahhoz hasonló.”

ANGÉLA Nem lehetett holló. Hosszú farka volt. 45 centi.

JÓZSEF Várjál, gondolkodom. (töpreng)

ANGÉLA Na, mi lesz?

JÓZSEF Nem szarka volt?

ANGÉLA Szarka?... Hát persze! A Tolvaj szarka nyitánya!

JÓZSEF Angéla, drága, a művészetben nem kell mindent kimondani.

ANGÉLA Megéheztem, nem hoznál egy kis kenyeret?

JÓZSEF Honnan?

ANGÉLA Kintről. Tessék, itt a kulcs! Jössz érte három puszival. (nyújtja a kulcsot) Hagyd benn a zárban! És ne nézz vissza, kérlek!

József döbbsenten nézi. Sötét.

Hetedik jelenet (közjáték)

A díszletraktár fala, ahogy a negyedik jelenetben maradt. József a fal előtt be. Két hóna alatt egy-egy vekni kenyér. Megáll ott, ahol az ajtó volt. Most semmi sem látható a falon.

JÓZSEF (kiabál) Angéla! Meghoztam a kenyeret! Nyisd ki az ajtót!

Nincs válasz. Várakozik. Keresni kezdi az ajtót a díszletek mögött. Nem találja. Szabad kezével döngetni kezdi a falat.

Hahó! Nyissátok ki! Angéla! Nem halljátok? (egyre idegesebben keresgél, döntögeti a díszleteket, egyikre rátesz a kenyeret, a falhoz hajol) Angéla, én vagyok az, József! Nyisd ki az ajtót! (fülét a falra téve hallgatózik, tagoltan kiabál) Kimegyek a térre, megkeresem a házat, ahonnan az eleséget küldik. Halljátok? Megkeresem a kutat meg az öröket. Jelezzetek vissza! (ismét hallgatózik, felkapja a kenyeret, és kirohan)

Sötét.

Nyolcadik jelenet (közjáték)

Két méternél magasabb bádofal. A fal jobb szélén tábla: Köztársaság tér. Középtájt fekete vasajtó, nincs rajta kilincs. Az ajtónál házsám tábla, csak a 0 látszik rajta, az előtte lévő szám lekopott. A falon 56-os plakát: „Gyűjtsd a vasat és a fémet, ezzel is a békét véded!” Fölötte egy krétával rajzolt szoujet tank, ötágú csillaggal. Az ajtó mellett, a kulcslyuk magasságában kapucsengő. József jön a kenyerekkel, megáll, nézi a táblát. Megnyomja a csengőt. Nem történik semmi. Néhányszor megismétli. Lehajol, benéz, majd beszél a kulcslyukon.

JÓZSEF Van itt valaki?

Odabenn búgó hang. Az ajtó, amely középtájon lévő, vízszintes tengely

körül forog, alul előrenyílik, felső része hátulról megbillenti Józsefet, mire az beesik az ajtó alsó részén. A kapu ismét bezárul, de most a fölső rész van alul, a kulcslyuk magasabbra került. Sötét.

Kilencedik jelenet

Pártirodára emlékeztető szoba. Három fal veszi körül. Nincsen rajtuk sem ajtó, sem ablak. Végig beépített szekrény sor, nagyjából félszer félméteres ajtókkal. Némelyiken plakát nagyságú kép (Lenin, Sztálin), vörös zászló, vörös csillag és nemzetiszínű zászlókból kivágott két szerszámos címer. A szoba jobb oldalán nyitott kerek kút. Baloldalt két ágy (Máriáék lakásából). Az egyikken Péter fekszik, állólámpa gyér fénye világítja meg, életkora tetszés szerint, de 30 évnél idősebb. József a földön hever, ahová beesett, mellette a kenyerek. Fénycsóva vetődik a hátára. Ahogy feltápáskodik, a fény elmozdul róla, és körbejár a szobában. (A beszélgetés alatt Péter nem látja József arcát.)

PÉTER (elhaló hangon) Mit hozott az elvtárs?

JÓZSEF Két kenyeret.

PÉTER Engedje le nekik!

JÓZSEF Mit csináljak?

PÉTER Tegye a kenyereket a vödörbe, és engedje le a foglyoknak.

JÓZSEF A mindenit! (lenéz a kútba, lekiabál) Hahó, van ott valaki? (miközben húzza fel a vödröt) Hahó, gyertek a kúthoz! (csörömpöl a vödörrel, beleteszi a kenyereket) Küldök két kenyeret. (leengedi) Vegyétek ki!

PÉTER Hogy hívják?

JÓZSEF József.

PÉTER Én Péter vagyok, a Labirintus őre.

JÓZSEF Mi baja van?

PÉTER Eltalálták a hasam.

JÓZSEF A Pártháznál?

PÉTER Nem, nem ott. Az egyik rab felmászott a kötélre. Lelőttem, de még volt annyi ereje, hogy kicsavarja a fegyvert a kezemből. A hasamba lőtt az átkozott.

JÓZSEF És most nem mászhatnak fel?

PÉTER A kötélen csak pár kilót bír el. Kicséréltem.

JÓZSEF Átlótt hassal?

PÉTER Én holtomig a Pártot szolgálom. Nem vagyok Rajk László.

JÓZSEF Nem értem. A kivégzett belügyminiszterre gondol?

PÉTER Igen, rá. Egy áruló volt. De a Pártnak ezer szeme van.

JÓZSEF Hiszen ártatlanul ítélték el, nem?

PÉTER Lehet, hogy feláldozta magát a Párt érdekében, de akkor sem lett volna szabad azt mondania a tárgyaláson, hogy márciusban született.

JÓZSEF Ezt nem értem.

PÉTER (*diadalmasan*) Rajk László májusban született. Ezzel a trükkel olyan látszatot keltett, mintha beleverték volna a vallomását. Ez szabotázs!

JÓZSEF És ha valóban beleverték?

PÉTER Akkor sem lett volna szabad lejártnia a proletariátus vezető erejét.

JÓZSEF Hol van az a rab, akit lelőtt?

PÉTER Ott van a szekrényben.

JÓZSEF (*értetlenül*) Hogyan? Itt a szobában?

PÉTER Hagyja békén! Itt van a többi is.

JÓZSEF Milyen többi?

PÉTER Akik elhaltak odalenn.

JÓZSEF Hányan haltak meg?

PÉTER Ahány ajtót lát a falakon. Nagyjából.

József odamegy a falhoz, hátulról fényt kap, kissé megnyitja az egyik ajtót, kiesik egy piros cipő, a fény el.

JÓZSEF Kolumbáriumot csinált a lakásából?

PÉTER Tudja, hogy mit jelent ennyi embert etetni? Nem adhatunk mindig hideget.

JÓZSEF Mi volt itt korábban?

PÉTER Kocsiszín.

JÓZSEF Egyedül végzi a munkát?

PÉTER Most már csak egyedül. De tegnap még ketten voltunk. Kótyagos elvtárs, a feleségem és én.

JÓZSEF Ez három személy, ha jól számolom.

PÉTER Kótyagos elvtárs a feleségem volt. Azért hívtam így, mert egy kicsit kótyagos volt. Egyszer például péksüteményt hozott a raboknak, kenyér helyett. Pedig pontosan ki van számolva a fejadag.

JÓZSEF Mi történt a feleségével?

PÉTER Meghalt a lázadás előtt. Elsorvadt, mint a virág. Ő is ott van az egyik szekrényben. A Munkásmozgalmi Panteonban akarom eltemettetni. Még nem jutott rá időm.

JÓZSEF Lefagyasztotta?

PÉTER Ne fecsejjen már annyit az elvtárs! Fárasszt. Kezdje el a munkát!

JÓZSEF Milyen munkát?

PÉTER Hát nem azért jött, hogy a helyemre álljon? Telefonáltam, hogy küldjenek egy megbízható elvtársat! Láthassa, hogy milyen állapotban vagyok. Magamat sem tudom ellátni.

JÓZSEF Hogyan lehet lejutni a Labirintusba?

PÉTER Sehogy. Nem szabad lemenni!

JÓZSEF Miért?

PÉTER Eltéved.

JÓZSEF Viszek magammal spárgát.

PÉTER Akkor se lehet.

JÓZSEF Miért?

PÉTER Tiltja a szabályzat.

JÓZSEF Mi lenne a dolgom?

PÉTER Élelmet kell hozni. De előbb nézze meg, hogy kivették-e a kenyert?

JÓZSEF *(a kúthoz megy, nem néz le)*
Kivették.

PÉTER Két napja nem ettek...

JÓZSEF Mit hoznak nekik?

PÉTER Valami hideget. Aztán majd főzhet is nekik, ha akar. Ott van a mai ellátmány a kút peremén. Vegyen rajta töpörtyűt!

JÓZSEF *(elveszi a borítékot, belenéz)*
Nem kellene magához mentőt hívni?

PÉTER Már hívtam, amikor az elvtárs beesett ide.

Szirénahang. Némi vibrálás után kialoszik minden fény.

Már megint áramszünet! Ez szabotázs!

Tizedik jelenet

Ugyanaz a bádoggal, mint a hetedik jelenetben. József jobbról jön két nagy szatyjossal. Leteszi őket a kapu előtt. Zsuzsa balról be, fehér köpeny van rajta.

ZSUZSA *(a házsámot nézve, Józsefhez)* Hogyhogy nulla van a számtáblán?

JÓZSEF Lekopott az első szám.

Egymásra ismernek, köszöntik egymást.

A mentővel jöttél?

ZSUZSA Igen, én vagyok az orvos. Te szóltál be?

JÓZSEF Nem, maga a beteg. Az imént beszéltem vele. Gyere, nyitva hagytam az ajtót. Jól le kell hajolni, mert megüti a fejed.

Zsuzsa lehajol.

Mélyebben!

Mindketten mélyen lehajolnak, József megtaszítja az ajtót, mire a fal kettéválik, és jobbra-balra kitolódik a színpadról.

ZSUZSA *(nevet)* Mindig felülök a tréfáidnak.

József felveszi a szatyrokat. Belépnek. A nyolcadik jelenetben látott garázszerű szoba, de eltűnt belőle a kút. A szekrényekre hasonló mintázatú tapéta emlékeztet. Néhány kockán Krisztust ábrázoló festményekről készült lenyomatok: az Utolsó vacsora (Leonardo vagy Tintoretto), A keresztfa fölállítása (Rubens), A sírba tétel (Caravaggio) és egy modernebb kép a feltámadásról. Az ágyon Angéla fekszik, az a ruha van rajta, amiben elment hazulról, deréktájon lyukas nemzetiszínű zászló takarja.

JÓZSEF *(döbbsenten)* Hova lett a kút?
ZSUZSA Miféle kút?

JÓZSEF *(leteszi a szatyrokat)* Az előbb még volt itt egy kút.

ZSUZSA Miért fontos ez? Hol van a beteg?

JÓZSEF Ott az ágyon. Azt hiszem, haslövése van. *(A falhoz megy, megtapogatja, a szekrényeket keresi. A képeket is elfordítja. A feltámadást ábrázoló képet hosszabban nézegeti, közel hajol, aztán távolabbról szemléli.)*

ZSUZSA *(az ágyhoz megy, felismeri a nővérét)* Angéla!

JÓZSEF *(odanéz, elhűlve)* Szűzanyám!
ANGÉLA *(tagolva, gépszerű hangon)*
A-nya, a-nya!

JÓZSEF Hívjuk ide Máriát?

ANGÉLA *(elhaló hangon)* Az igazi anyámat hívom. Az édesanyukámat...

ZSUZSA Félrebeszél. Szegény testvérem!
kém!

ANGÉLA Te vagy az, Zsuzsa?

ZSUZSA Én vagyok, a testvéred. Hogy kerültél ide?

ANGÉLA Azt hiszem, elvetéltem.

ZSUZSA Miket beszélsz! Itt a mentő, mindjárt beviszünk a kórházba.

ANGÉLA Inkább masszírozd meg a derekamat!

Sötét.

Tizenegyedik jelenet

Ugyanaz a szoba, mint az első és a harmadik jelenetben, Juditék lakásán, 1956. november 3-án, szombaton, a szoujet támadás előestéjén. Judit a varrógépnél dolgozik. Dániel a pincében van. A rádióban Kodály Zoltán Zrínyi szózata hallatszik, a „Ne bántsd a magyart!” kórusnál. Megszólal az ajtócsengő. Judit lehajtja a csapóajtót, lekapcsolja a rádiót, és kimegy az 1. ajtón. Angélával tér vissza. Dániel megemeli a csapóajtót, aztán résnyire visszahúzza.

ANGÉLA Elnézést kérek, hogy nem szóltam ide telefonon. De nem hazulról jövök. Szeretnék kérdezni néhány dolgot, amivel nem akarom anyámat, pontosabban a nevelőanyámat kínozni. A múltkor úgy vettem ki Judit néni szavaiból, hogy tudja, hogyan kerültem a...

JUDIT Ó! Remélem, nem én indítottam el a lavinát!

ANGÉLA Már rég utána akartam járni. Csak húztam-halasztottam, nem akartam tudni az igazat. Szóval kérem, mondja el, amit tud.

JUDIT *(ujjait halántékára téve töpreng)* Nem tudom, hogy jót tesz-e vele... de ha már úgyis

tudod... nem szeretném, ha elidegenednél hazulról...

ANGÉLA Judit néni ismerte az igazi szüleimet?

JUDIT Nem, nem ismertem, csak anynyit tudok, hogy Mária a szülészeti klinikán ismerkedett meg anyáddal. Valószínűleg az hozta őket össze, hogy egyiküknek sem volt férje. A nevelőapád el akarta venni Máriát, de nem tudta letenni a kauciót...

ANGÉLA Az micsoda?

JUDIT Olyasmi, mint a lányok hozománya. A katonatiszteknek bizonyítaniuk kellett, hogy a házasságkötés után elegendő vagyonuk lesz. A hadvezetés így akarta biztosítani, hogy a tiszt családok megfelelő nívón éljenek. Az alacsonyabb rangú tiszteknek, akiknek kisebb volt a fizetésük, többet kellett felmutatni, és apád csak hadnagy volt. Amikor megtudta, hogy Mária gyereket vár, megígérte, hogy kilép a katonaságtól, és összeházasodnak. A szülésig azonban nem talált civil állást, azt pedig Mária sem akarta, hogy bizonytalan helyzetbe kerüljenek. Igen ám, de a kislányuk pár nap múlva meghalt, s Mária megrémült, hogy most fuccs a házasságnak. Kapóra jött neki, hogy az igazi anyád le akart mondani a gyerekeről, vagyis rólad, a nevelőapád pedig nem tudta meglátogatni Máriát a kórházban...

ANGÉLA Én csak egy eszköz voltam, hogy Mária férjhez tudjon menni?

JUDIT Ugyan, Angéla! Mit gondolsz, hány lány csináltatta fel magát, mióta a házasság intézményét feltalálták? A saját gyerek is lehet eszköz. Attól még szerethetik. Faluhelyen olyan szokás is volt, hogy csak akkor vitték pap elé a lányt,

ha termékenynek bizonyult. Ha már rúgott benne a gyerek.

ANGÉLA A nevelőapám tudta, hogy nem vagyok a lánya?

JUDIT Tudta. Anyád, az igazi, zsarolta Máriát, kisebb-nagyobb összegeket kért tőle. Mária megsokallta, és nem adott neki többet. Erre ő írt a nevelőapádnak...

ANGÉLA Olvastam azt a levelet.

JUDIT Akkor miért meséltetted el velem?

ANGÉLA Mert az a levél csak pár sor. Valami ilyesmi *(felfelé nézve próbálja idézni)*: „Uram! Angéla nem a magáé. Szülei Máriára bízta, mielőtt külföldre távoztak, de nem jöttek érte vissza. Állítólag baleset érte őket a háború kitörése előtt, valahol Oroszországban.”

JUDIT *(énekel)* „Valahol Oroszországban, valahol Oroszországban.” *(töpreng)* Hol találtad a levelet?

ANGÉLA A szekrény tetején.

JUDIT Nem tudom, mi az igazság. Zsuzsa tud a levélről?

ANGÉLA Nem hiszem. Én nem mondtam neki.

JUDIT Akkor semmisítsd meg! Nehogy a kezébe kerüljön!

Megszólal az ajtócsengő.

Hát ez meg ki lehet? *(ki az 1. ajtón)*

ANGÉLA *(utána szól)* Ha engem keresnek, nem vagyok itt! *(a konyha felé indul)*

DÁNIEL *(félíg kiemelkedve)* Szervusz, Angéla!

ANGÉLA Szia! Gondoltam, hogy itt vagy. Mindent hallottál?

DÁNIEL Ne haragudj, hogy hallgatóztam. Ki írta azt a levelet?

ANGÉLA Nem tudom, nem volt rajta név. Remélem, az igazi anyám írta, de írhatta más is.

DÁNIEL Nézd meg az ismerőseitek kézírását!

Judit és József kölcsönös üdvözlése kintről.

ANGÉLA A fenébe is! Ez József! Biztosan értem küldték. Lemehetek hozzád?

DÁNIEL Gyere! *(lehúzódik)*

Angéla utána megy, a csapóajtó le, Judit és József be.

JUDIT Angéla, kijöhetsz, csak József az. *(a konyhához megy, kinéz a 2. ajtón)* Jaj, istenem, nincsen itt!

JÓZSEF Kimászott az ablakon?

MÁRIA *(lassan a csapóajtóhoz megy, nézi, aztán felemeli, leszól)* Feljöhetek, a József van itt.

JÓZSEF Hű, micsoda rejtekhely!

Angéla és Dániel feljön, kölcsönös üdvözlés.

Angéla, égre-földre kereslek. Hol a csudában kódorogtál? Már az Erkel Színházban is érdeklődtem, hátha elnézted a dátumot.

ANGÉLA Képzeld, azt álmodtam, hogy megmasszíroztad a derekam.

JÓZSEF Hol?

ANGÉLA Itt, hátul.

JÓZSEF Nem úgy értem. A Holdon? Vagy a Duna jege alatt? Vagy hol? Földrajzilag.

ANGÉLA Az Erkel Színházban.

JÓZSEF A nézőtéren vagy a színpadon?

ANGÉLA A színház alatt.

JÓZSEF Sötét volt?

ANGÉLA Te kis piszok! Nem elég, hogy nem adtál pusztit...

JÓZSEF Kettőt is küldtem. A Zsuzsával.

ANGÉLA Egyet elcsalt. De köszönöm az ilyen pusztit.

DÁNIEL Milyen pusztiról beszéltek?

JÓZSEF Angélának születésnapja volt.

DÁNIEL *(zavarban)* Ja, éppen most gratuláltam, a pincében...

JÓZSEF Sötét van a pincében?

ANGÉLA Akkor honnan tudnám, hogy virágos a tapéta, mi? Ha nem hiszed, nézd meg!

DÁNIEL *(Józsefhez)* Féltékeny vagy?

JÓZSEF Ne vicceljél!... Angéla és én vérrokonok vagyunk.

ANGÉLA Ha ez zavar, elárulhatom, hogy fogadott gyerek vagyok.

JÓZSEF *(nevetve)* Mi vagy te? *(szünet, Judithoz)* Ez igaz?

JUDIT Igaz, de Zsuzsa nem tudja, és ne is tudja meg.

JÓZSEF Ezért költöztél el hazulról?

ANGÉLA Én nem költöztem el.

JÓZSEF Miért, hol voltál három napig?

ANGÉLA A felkelőknél.

JÓZSEF Na, ne hülyéskedj!

ANGÉLA Nem hiszed el? *(vöröskeresztes karszalagot vesz elő)* Segítek ellátni a sebesülteket. Önkéntes nővér vagyok.

DÁNIEL *(Józsefhez)* Mi van a csuklódon? Megkötözték?

JÓZSEF *(megnézi a csuklóját)* Szorított az órám szíja.

JUDIT *(a falra mutat)* Nézzétek azt az árnyékot! Nem olyan, mint egy angyal?

ANGÉLA Jé, csakugyan! Minek az árnyéka?

JUDIT A lugasnak.

DÁNIEL Jaj, Mama! Azon a falon?

JUDIT Az ördög mindenre képes.

ANGÉLA Ez már olyan, mint egy abszurd dráma.

JÓZSEF *(Dánielhez)* Mi a csudával töltötted az időt annyi ideig?

DÁNIEL Észtil tanultam. Nálam maradt néhány ész regény...

JÓZSEF Ilyen optimista vagy?

DÁNIEL ...és írtam egy csomó verset is.

ANGÉLA Mondd el az egyiket!

DÁNIEL A nővér. *(Angélához)* Érdekel? Kórházi napló.

JÓZSEF Ha nem túl hosszú, méltányosak leszünk.

DÁNIEL Az öreg beszart, és mindenét összekente:

Paplant, párnát, papucsot, pizzamát.

„Még a pofám is szaros lett” – panaszolva

roskatag hangon, mintha pofontól tartana.

„Már alliterálni tetszik?” – érdeklődött a nővér.

...

Éjjel keveset aludtunk.

A májrakos férfi éjféltajt fölkelt, és a komputerek túlvilági hangján apját hívogatta az ágyak között.

„A-pa, a-pa – utánozta a nővér –, a jó

cukor is aluszik:

...

A terasz falán elmosódott írás:

„Itt volt Hilbert Vilmos

színházi szabó

1910-ben.”

A párkányon lármás verebek.

„Hess, madár!” – mondta a nővér.

JUDIT Nem ismerős neked ez a versszak?

„Szundít a lapda, meg a síp,

az erdő, a kirándulás,

a jó cukor is aluszik –

aludj el szépen, kis Balázs.”

DÁNIEL Jaj, Mama, hogyan ismerném.

József Attila Altatója. De ez a nővér szereti a költészetet, s mutatni akarja, hogy ő nemcsak egy egyszerű nővér. Azért idézi.

JUDIT Na és a „Hess, madár!”? Arany

János Vörös Rébék című versében ezt egy varjúnak mondják.

Varjú a halálmadár, nem a verebek. Ezt te nem tudod, vagy a nővér?

DÁNIEL Mamácska, mamácska! Azt akarom vele mondani, hogy a halál kisszerűbb lett. Láttad a

klórmésszel leöntött hullákat? Ez nem az a dicsó halál, a harc mezején, amire Petőfi Sándor vágyott. Valami hasonló történik a kórházakban is. A betegekkel. Elvesztik a nevüket, egyeske, ketteske lesz belőlük, egymásról is csak annyit tudnak, hogy az „öreg” vagy „a májrákos férfi”. Összecserélhetők. Csak Hilbert Vilmos úr nevét ismerjük, a falról. Csak a falon lehet valaki. Lehet, hogy egyszer majd tele lesznek a városok falfirkával. Persze az öröklét utáni vágy is benne van ezekben a jelekben. Nemcsak az egyiptomi piramisok készültek az öröklétnek, hanem a piramisokba vésett nevek is, amelyeket Napóleon katonái és a turisták hagytak maguk után.

JUDIT Aki hisz a feltámadásban, annak nem kell jelet hagynia.

ANGÉLA Az a versbéli nővér a valóságban is létezik?

DÁNIEL A nővér én vagyok. És az öreg is. Meg akartam magam örökíteni.

JÓZSEF Dániel barátunk posztmodern verset írt. Egy elő-posztmodernet.

JUDIT Drága József, nem lehet valami egyszerre elő és utó. Vagy posztmodern vagy premodern.

DÁNIEL Jaj, Mama! A posztmodern lehet stílusirányzat is.

JUDIT Hát, ha te a jövőbe látsz!

ANGÉLA Mi az, hogy a számíterek túlvilági hangja? Egyáltalán mi az, hogy komputer?

DÁNIEL Elektronikus számítógép. Automatikusan, mechanikusan mozgó alkatrészek nélkül végzi a számítási műveleteket. Az egyik külföldi adó bementa, hogy a világ első komputerét idén fogják lebontani, vagy már le is bontották. Akkora volt, hogy elhelyezéséhez harminc méter hosszú teremre volt szük-

ség. Tíz évig működött. Azt mondják, a számítógépek egyszer még beszélni is fognak. (az órájára néz)

ANGÉLA Vártok valakit?

DÁNIEL Ki az ördögöt várnánk? Csak a külföldi híreket akarom meghallgatni. Jönnek befelé a szovjet csapatok.

JUDIT Jaj, istenem! Mit csináljunk?

DÁNIEL Hozzál egy kis szőlőt!

Judit feláll, megszólal az ajtócsengő, három rövid és egy hosszabb csengetés (Beethoven V. Szimfóniájának első négy hangja, az ún. sors-motívum), mindenki megmered.

Ki a fene lehet az?

JUDIT Ne nyisd ki az ajtót!

Újabb csengetés: három rövid és egy hosszú. Sötét.

Tizenkettedik jelenet

Ugyanaz a szoba, mint a második és a negyedik jelenetben, Máriának lakásán, 1956. november 4-én, vasárnap délelőtt, miután megindult a szovjet csapatok általános támadása. Távoli ágyúdörgés, gépfegyverropogás. Mária és Zsuzsa fotelben ülve hallgatja a rádiót.

RÁDIÓ „Figyelem!... A magyar kormány kéri a szovjet hadsereg tisztjeit és katonáit, hogy ne lőjenek! Kerüljük el a vérontást! Az oroszok a barátaink, és a jövőben is a barátaink maradnak!”

MÁRIA Borzasztó! Angéla meg ott van a felkelők között. Istenem, csak baja ne essék! (lekapcsolja a rádiót)

ZSUZSA József mindent megtesz, hogy visszahozza.

MÁRIA (kinéz az ablakon) Hogy hozná vissza? Hiszen lőnek...

Csengetnek.

Jézus Mária! A ruszrik!

ZSUZSA Neked mindjárt a legrosszszabbra kell gondolnod! A kéményseprő is lehet.

MÁRIA Biztosan Angéláért jöttek. Bújj gyorsan a szekrénybe!

ZSUZSA Nem én vagyok Angéla.

MÁRIA Tudod, mit műveltek a háborúban? Még az öregasszonyokat is...

ZSUZSA Egyedül akarod őket fogadni?

MÁRIA Ne szemtelenkedj! Erre most nincs idő! Bújj a szekrénybe!

Hosszabb csengetés. Zsuzsa elhelyezkedik a szekrényben. Mária az 1. ajtón ki. Zsuzsa kikászálódik a szekrényből, a 3. ajtón ki a fürdőszobába, bevágja az ajtót. A családi kép leesik a falról. József (a gitárjával) és Mária be az 1. ajtón.

MÁRIA Azt hittük, hogy Angéláért jöttek. Zsuzsát gyorsan beküldtem a szekrénybe, nehogy őt vigyék el helyette! *(hangosan a szekrény felé)* Zsuzsa, előjöhetsz...

Csend.

(emeltebb hangon) Nem hallod? *(Józsefhez)* Bányászd ki, légy szíves!

József az ágyra teszi a gitárt, a szekrényhez megy, bekopog, aztán kinyitja az ajtót...

JÓZSEF *(Máriához)* Viccelsz?

MÁRIA Nincs ott? Hova tűnt ez a taknyos?

ZSUZSA *(a 3. ajtón be)* Itt vagyok, asszonyanyám. Muszáj volt pipilnem. Nem akartam a szekrényben. *(Józsefhez)* Angélát hol hagytad? Telefonált, és mondta, hogy találkozatok. Most hol van? *(visszateszi a családi képet)*

JÓZSEF Egyik osztálytársával van, aki nek a bátyja az a mezőgazdasági pilóta. Kimentek a gépállomásra, ahol a fiú dolgozik. Le akarnak permetezni pálinkával egy szovjet tankoszlopot, azután Molotov-koktéllal felgyújtják.

ZSUZSA Miért nem benzint locsolnak?

MÁRIA Ez a legnagyobb bajod? *(Józsefhez)* Utána kellett volna menned...

JÓZSEF Utána mentem.

MÁRIA És?

JÓZSEF Nincs semmi baja.

MÁRIA Beszélj, az isten szerelmére!

JÓZSEF Víz volt a hordókban. Szabotázs.

MÁRIA Ugye, csak hülyéskedsz?

JÓZSEF Hát persze.

MÁRIA Ilyen helyzetben! Nem vagy eszeden. Hol van?

JÓZSEF Az eszem?

MÁRIA Azt akarod, hogy fejbe üsselek? Nyögd már ki: hol van Angéla?

JÓZSEF Azt mondta, hogy még el kell mennie egy osztálytársához, aki nek pilóta a bátyja. Az apjuk abban a fogolytáborban volt, ahol...

MÁRIA *(Zsuzsához)* Megvan neked a telefonszámuk?

ZSUZSA Megvan. Mit akarsz mondani? *(íróasztalából noteszt vesz elő, fellapozza, és Máriának adja)*

MÁRIA Azt, hogy ne menjen sehova! *(az 1. ajtón ki)*

JÓZSEF Nem jött vissza a magyar delegáció. Hogy lehet egy hadügymiszter ilyen naiv!

ZSUZSA A régi királyok ezért tartottak udvari bolondot. A bolond eljátszotta, hogy mi fog történni. „Gyere tárgyalni!” – mondta a királynak, s amikor az odament, ráfogott egy alabárdot: „Most pedig, mars, a tömlöcbe!”

JÓZSEF Ebben a pártban nem lehet csipkelődni. Olyan, mint az egyházak.

Mária, notesszel a kezében, bejön az 1. ajtón, jól bevágja, a családi kép megint leesik. Zsuzsa visszarakja a helyére.

MÁRIA Ki akartak menni a gépállomásra, de már elfoglalták a szovjetek. Kértem, hogy maradjon az osztálytársánál! Erre azt mondta, hogy bízzam rá!

Ismét csengetnek. Zsuzsa felveszi a kenyeret, és a szekrényhez megy vele.

MÁRIA Majd én kinyitom. (ki az 1. ajtón)

Zsuzsa visszaül a helyére. Mária és Dániel ugyanott be, utóbbinál két bőrönd, leteszi őket az ajtóban.

JÓZSEF Szia, Dani!

DÁNIEL Szervusztok!

ZSUZSA Szervusz! Zsuzsa vagyok. Hasonlítasz a fotódra. Csüccs le!

DÁNIEL Köszönöm. (széket vesz, leül)

MÁRIA (bejön az 1. ajtón, kezében egy tányér pogácsa, körbekínálja, majd az ágyra ül, Dánielhez) Alig ismertelek meg. Most jössz külföldről, amikor mások mennek?

DÁNIEL A Mama... A Mama...

MÁRIA Valami baj van?

DÁNIEL Igen. Nem is tudom, hogy hogyan... (egy szuszra) Anyám reggel elment templomba. Azt mondta, hogy a mise után siet haza. Közben fegyverzajt hallottam, ezért elébe mentem, hogy hazakísérjem. Az utcán valaki szembefutott velem, s rám kiáltott, hogy ne menjek arra, mert a sarkon eltaláltak valakit. Rohantam, mint az örült. Mama ott feküdt néhány háznyira az úttesten, a villamossínek között.

MÁRIA Meghalt?

DÁNIEL (nem képes igennel válaszolni) Eszembe jutott, hogy a

szomszédomnak van egy biciklikeresek utánfutója. Elkértem tőle, és feltettem rá a Mama... és futottam vele, mint egy kuli... valami csodában bíztam, pedig láttam... üveges volt a szeme... és le volt zárva az egyik... egy repesz eltalálta a nyakát... (egy szuszra) A sebészetem találkozott egy ismerős orvossal. Őt is lecsukták pár évre, de csak a harmadát ülte le. Portásnak vették vissza. Itt lakik, a szemközti házban, az emeleten. Azt mondta, szerzett egy kocsit, menjek vele Nyugatra. Mindjárt itt lesz. Van még két üres hely a kocsiban...

Odakinn cseng a telefon. Mária ki az 1. ajtón

Nem akartok velünk jönni? Még átcsúszhatunk a határon.

ZSUZSA Nem hagyhatom itt az anyámat. Ő meg úgysem hagyná itt Angélát.

DÁNIEL (Józsefhez) És te? Te sem akarsz jönni?

JÓZSEF Én sem hagyhatom itt a szüleimet... pláne értesítés nélkül.

DÁNIEL Nincs telefonjuk?

JÓZSEF Nincs. Egy kis faluban élnek... és gyerekük sincs több.

DÁNIEL Csak meg ne bánd! Ne hidd, hogy elmarad a bosszú!

JÓZSEF A helyedben én is mennék. Judit is ezt akarná. Talán ez a testamentuma.

DÁNIEL Ezt hogy érted?

JÓZSEF Neked az a jó, ha nem köt ide semmi.

Csend.

ZSUZSA (kínálja) Vigyél belőle! Hamuban sült pogácsa. Anyám leégette a másik tepsit.

Dániel zsebre vág néhányat.

MÁRIA (*be, Dánielhez*) A doktorod telefonált, hogy rajtad kívül csak egy embert tud vinni. Sok a csomag.

DÁNIEL Megkaphatnám az Angéla osztálytársának a telefonszámát?

MÁRIA Tessék, benne van a száma! (*átadja a noteszt*) Nem laknak messze. De nehogy idehívd most Angélát!

DÁNIEL (*átveszi a noteszt*) Nem hívom ide. El akarok tőle búcsúzni. (*ki az 1. ajtón*)

MÁRIA (*Zsuzsához*) Ugye nem akarja magával vinni?

ZSUZSA Nem mondta. Azt kérdezte, hogy *mi* nem akarunk-e velük tartani.

MÁRIA És mit mondtatok neki?

JÓZSEF Azt, hogy mi gyávák voltunk, nincs mitől félnünk.

MÁRIA (*kinéz az ablakon*) Üres az utca, de valahol nagyon lőnek.

ZSUZSA (*Zsuzsa mögéje megy*) Anya, nem érdeklődtél a szomszéd házban?

MÁRIA Miről beszélsz? (*kapcsol*) Ja! Kislányom, ilyen időkben ki foglalkozik ilyesmivel... illetve... várj csak... a szekrény tetején találtam egy emlékkönyvet. Most éppen aktuális. Három fiú... és ketten búcsúznak... (*kotorászik a szekrényben, előveszi a könyvet, és átadja Zsuzsának*)

ZSUZSA (*töltőtollat vesz elő, átadja Józsefnek*) Te vagy az első, írdjál bele valami szépet.

JÓZSEF Mit írjak? (*töpreng*) Idézem Petőfi Sándort? „Szörnyű idő, szörnyű idő!” 1849-ben írta, amikor bejöttek a cári csapatok, és elbukott a szabadságharc. (*Máriához*) Nem az Angéláé ez a könyv?

MÁRIA Majd kap egy másikat.

ZSUZSA (*Máriához*) Nem találtál egy papírt a szekrény tetején?

MÁRIA Volt ott több is. Kidobtam őket. Kellettek volna?

ZSUZSA Volt levél, nincs levél.

Dániel visszajön az 1. ajtón, nem csukja be.

MÁRIA Mi hír?

DÁNIEL Nem veszik fel a telefont. Lehet, hogy belövést kapott a központ. Csoda, hogy eddig működött.

Csend.

(*kulcsot vesz elő*) Itt hagyhatom a kulcsom? A lakáskulcs. (*átadja Máriának*) Anyám temetését elintézi a nagybátyám, majd értesít benneteket. Ha átértem, telefonálok.

JÓZSEF És ha nem tudsz átjutni?

DÁNIEL Akkor nem lesz szükségem lakásra... (*hosszú csend*) Idegtépő ez a várakozás. (*Józsefhez*) Mesélj valami érdekeset!

JÓZSEF Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy fiú, akinek Vörös volt a családi neve. Vörös volt a haja, ezért osztálytársai elkeresztelték vörös Vörösnek. Később belépett a Pártba, s ettől fogva ő lett a vörös vörös-Vörös. Amikor kimentek a ruszki, azt mondta a munkatársainak: „Elegem van a vörösökből.” És a füle tövéig elvörösödött. Ettől kezdve úgy emlegették a háta mögött, hogy a vörös vörös-vörös-Vörös.

Zsuzsa felnevet, majd hirtelen elhallgat.

MÁRIA Inkább énekeljünk valamit búcsúzóul!

DÁNIEL Ez jó ötlet. Mit énekeljünk? (*a bőröndjéhez megy, és kiveszi a citerát*)

MÁRIA Talán Judit emlékére valamit...

JÓZSEF *(leteszi az emlékkönyvet, előveszi a gitárt)* Dániel, te vagy a...

DÁNIEL Én vagyok a micsoda? A megrendelő? A vesztes? A gyászvitéz? Na jó! Fenn a függöny, kezdődjék az előadás! *(kiszíúsan)* Kedves közönségünk! Hattyúdalestünk következik.

Énekelni kezd, a többiek követik. Dániel citerázik, József időnként rögtönöz egy-egy akkordot a gitárján.

„Ellopták szívemet, jól érzem. Aki ellopta is esmérem.

Tied vagyok, rabod vagyok Megköztözött foglyod vagyok, édesem.”

(szünet)

„Bujdosik az árva madár, egyik ágrúl másakra száll.

Hát az ilyen árva, mint én, hogy ne bujdokolna szegény.”

JÓZSEF *(Dánielhez)* Szokott késni a haverod?

DÁNIEL Hát... lehet, hogy már Szibéria felé terelgetik.

MÁRIA Hogy akartok kijutni a városból?

DÁNIEL Fogalmam sincs.

JÓZSEF Mondjátok, hogy idegenvezetők vagytok, Szuezebe kell vinnetek egy orosz csoportot. Szépen kivezetitek őket az országból, ti meg visszajöttök.

DÁNIEL Látod, erre nem is gondoltam. *(énekel)*

„Szegény legény vagyok én. Erdőn, mezőn járok én.

Krajcárom nincsen, elszakadt az ingem.

Van egy lyukas nadrágom, Folt is rajt huszonhárom.

Ég alatt hálók, jobb időkre várok.”

(szünet)
„Szól a kakas már, majd megvirrad már,

Ha az Isten nékem rendelt, enyém leszel már.

Várj, madár, várj, te csak mindig várj!

Zöld erdőben, zöld mezőben sétál egy madár.

Micsoda madár? Micsoda madár?

Kék a lába, zöld a szárnya, engem hazavár.

Várj, madár, várj, te csak mindig várj!

Ha az Isten néked rendelt, tiéd leszek már.”

Dániel leteszi a citerát, arcát két tenyerébe rejti. Hosszú csend. Megszólal az ajtócsengő: három rövid és egy hosszú csengetés.

DÁNIEL *(feláll, Zsuzsához)* Nem mehetek ennyi holmival. Órizzétek meg nekem ezt a citerát!

ZSUZSA Vigyázni fogok rá.

MÁRIA Kinyitom az ajtót. *(az 1. ajtón ki, sikolt)*

Az 1. ajtóban tépett, mocskos ruhában megjelenik Angéla. Csupa füst és korom. Úgy néz ki, mint egy kéményseprő. Fején a harckocsizók fekete sisakja, szíjánál fogva egy géppisztolyt vonszol. Lábán piros cipő.

ZSUZSA Angéla!

Angéla tesz néhány lépést, elejti a fegyvert, még egy-két lépés, és arccal előre az ágyra zuhan. A színpad elsötétül. Mária és Zsuzsa az 1. ajtón ki, Dániel és József elhelyezi az ágyon Angélát, leveszik róla a sisakot. Derengő fény. Dániel és József mozdulatlanul ül Angéla mellett. A lány lázalmában képzelődik.

JUDIT *(énekhangja a színpad vagy a nézőtér tetején elhelyezett mikrofonból)* „Meseautóban színezüst erdők során repülünk a szívünk tavaszán. Arany országút csillogó gyémántporán repülünk a mesék kocsiján. Fenn az égen az angya-

lok vigyáznak ránk, és a sors fogja tán a volánt. Csupa boldogság vár ezután rád és rám a mesék mese-szép kocsiján.”

Szünet. A következő párbeszédet is mikrofonból halljuk, visszhangosítva.

ANGÉLA Hol vagyok?

PÉTER A színpadon. Egy szépségversenyen.

ANGÉLA Mi volt ez a zene? Mintha fentről jött volna...

PÉTER Sláger a Meseautó című filmből.

ANGÉLA Miről szól a film?

PÉTER A gazdag gyáros elnyeri a gép-író lány kezét.

ANGÉLA Hogy nyeri el?

PÉTER Sofórnek álcázza magát.

ANGÉLA Ki maga?

PÉTER A Csizmás Kandúr.

ANGÉLA Te vagy az, József?

PÉTER Sajnálom, de Péternek hívnak.

ANGÉLA (töpreng) Péter?

PÉTER Péter. A Labirintus őre.

ANGÉLA Ismerős a hangja.

PÉTER Én voltam az ördög.

ANGÉLA Az ördög? Téged is elfogtak, a Labirintus őrét?

PÉTER Nem fogtak el. Beépültem kö-zétek.

ANGÉLA Értem. Zsuzsa és Mária hova lett?

PÉTER Disszidáltak. A szomszéd or-vossal.

ANGÉLA Dániel és József miért maradt itthon?

PÉTER Szerelmesek beléd.

ANGÉLA (töpreng) Ők fogják a kezem?

PÉTER Ki más?

ANGÉLA Mi ez a szag?

PÉTER A klórmész szaga.

ANGÉLA Klórmész tettek rám, de hát akkor...

PÉTER Rajtam van a klórmész.

ANGÉLA Mi történt veled?

PÉTER Hasba lóttél.

ANGÉLA Én is bekaptam egyet.

PÉTER Te túléled.

ANGÉLA Mit akarsz tőlem?

PÉTER Tudom, kik voltak a szüleid.

ANGÉLA Kik voltak?

PÉTER A szabadság és a szerelem.

Kivilágosodik a színpad, Zsuzsa és Mária be az 1. ajtón.

ZSUZSA (Dánielhez) Kinn vár az ismerősöd.

DÁNIEL (felugrik) Behívom! Nézze meg Angélat! (ki az 1. ajtón)

ANGÉLA (elhaló hangon) Zsu-zsa!

ZSUZSA (az ágyhoz megy) Itt vagyok... Itt vagyok...

ANGÉLA Visszafordultatok?

ZSUZSA Miről beszélsz?

ANGÉLA Nem mentetek el?

ZSUZSA Hová?

ANGÉLA Nyugatra.

ZSUZSA Félrebeszél. Szegény tesókám!

ANGÉLA Vegyétek le rólam a cipőt!

JÓZSEF Csizmát akarsz húzni?

ANGÉLA Persze. Pirosat.

Péter be az 1. ajtón, Dániel utána, József és Angéla egymásra mered.

MÁRIA Isten hozta, doktor úr! Könyör-gök, mentse meg a lányomat!

Elsötétül a szín, az ablakokban vörös fény, villanások, távoli fegyvermoraj.

Függöny.